

FÓRUM

A hon- és rendvédelmi testületek állományába tartozó személyek véleménynyilvánításhoz való jogának korlátozhatósága az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlatában

FEJES ERIK*

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk 1. bekezdése kimondja, hogy mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez szubjektív oldalról annyit jelent, hogy véleményét, állásfoglalását, kritikáját, érzéseit, gondolatait, valamint az általa ismert adatokat bárki szabadon kifejezésre juttathatja, míg objektív oldalról az állam kötelességét írja elő annak vonatkozásában, hogy biztosítsa a demokratikus közvélemény mint alapvető politikai intézmény kialakulásának és működésének feltételeit. A szólásszabadság természetesen a fegyveres erők kötelékébe tartozó személyeket, így a katonákat, rendőröket, csendőröket, határőröket, pénzügyőröket, továbbá a parti őrség és a büntetés-végrehajtási szervezet tagjait is ugyanúgy megilleti, mint bárki mást, azonban a hon- és rendvédelmi testületek csak olyan jogi előírások megléte és érvényesülése esetén tölthetik be rendeltetésüket, amelyek szavatolják a hatékony működést biztosító fegyelem, valamint a szolgálati és függelmi rend fenntartását. Az Emberi Jogok Európai Bírósága több alkalommal is vizsgálta, hogy ezek a követelmények miként egyeztethetők össze a véleménynyilvánítás jogával, amelynek eredményeként több elvi jelentőségű megállapítást tett. Értekezésemben – a vonatkozó jogesetek feldolgozásával és elemzésével – azokra a kérdésekre keresem a választ, hogy a bíróság milyen szempontokat tekint irányadónak e speciális alanyok véleménynyilvánításhoz fűződő jogának korlátozhatósága kapcsán, valamint ezek mennyire illeszkednek az alapjog gyakorlását érintő megszorítások általános feltételrendszerébe.

Kulcsszavak: szólásszabadság, fegyveres erők, strasbourgji joggyakorlat

---

* A Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság elnökségi tagja.

Restrictions on the right to freedom of expression of members of the armed forces and law enforcement bodies in the case-law of the European Court of Human Rights

Article 10(1) of the European Convention on Human Rights states that everyone has the right to freedom of expression. This means, on the subjective side, that anyone can freely express their opinion, position, criticism, feelings, ideas and the data they know, while on the objective side, it imposes an obligation on the state to provide the conditions for the development and functioning of democratic public opinion as a fundamental political institution. Freedom of expression is, of course, enjoyed by members of the armed forces, such as soldiers, police officers, gendarmes, border guards, finance officers, coastguards and members of penitentiary organisations, just like anyone else, but the armed forces and the law enforcement bodies can only fulfil their purpose if there are legal provisions in place and enforced that guarantee the maintenance of discipline and the order of service and hierarchy, ensuring effective operation. The European Court of Human Rights has, on several occasions, examined the compatibility of these requirements with the right to freedom of expression, and has made a number of important findings of principle. In my paper, I seek to answer the questions – by examining and analysing the relevant cases – as to which aspects the court considers relevant in relation to the restriction of the right to freedom of expression of these special subjects, and to what extent these aspects fit into the general framework of restrictions on the exercise of the fundamental right.

Keynotes: freedom of expression, armed forces, judicial practice of the ECtHR

---

1. Bevezetés

Az emberi szabadság feltétlen tiszteletén alapuló jogrendek kivétel nélkül elismerik és biztosítják a véleménynyilvánításhoz való jogot. Ennek megfelelően rendelkezik úgy az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), hogy mindenkinek joga van a kifejezés szabadságához, ami állami szervek beavatkozásától mentesen és országhatárokon tekintet nélkül gyakorolható. Az EJEE rögzíti továbbá, hogy e jog magában foglalja a véleményalkotás, az információk és eszmék megismerésének, valamint közlésének szabadságát, amiből adódóan egyszerre biztosítja az önkifejezés, továbbá a társadalmi és politikai folyamatokban való részvétel lehetőségét.¹

Érzelmek, vágyaink és értelemmel bíró gondolataink – szóban, írásban, nonverbális jelekkel, alkotásokkal vagy bármely egyéb módon történő – kifejezésének képessége emberi mivoltunk egyik sajátossága. Nélküle személyiségünk kibontakoztatása és közösségi létünk egyaránt elképzelhetetlen lenne. A mindennapjainkra közvetlenül vagy közvetve hatással bíró történésekre adott válaszaink, azaz az egyes élethelyzetek értékelésének, majd az annak eredményeként kialakított véleményünk másokkal történő megosztásának szabadsága egyéni autonómiánk alapja, sorsunk formálásának biztosítéka.²

---

¹ Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk 1. bekezdés.

² Vö. *Pretty v. the United Kingdom*, no. 2346/02, 2002. április 29-i ítélet, 62. pont.

A véleménynyilvánítás joga mindezek mellett a polgári társadalmak működését meghatározó közvélemény megteremtésében és alakításában is nélkülözhetetlen szerepet játszik. A jogállamokat jellemző demokratikus döntéshozatal feltétele, illetve megerősítője a nyílt vita, amelynek során mindenki hangot adhat nézeteinek. A vélemények szabad ütköztetésének biztosítása által nyílik lehetőség valamennyi olyan gondolat kinyilvánítására, amely hozzájárulhat társadalmi problémáink megoldásához és az egyéni, valamint a közösségi érdekek mind szélesebb körének megjelenítésére. Ezáltal a demokratikus állami berendezkedés kialakításának és fenntartásának egyik legfontosabb pillére a szólásszabadság, amely – a kormányzati intézkedésekkel szemben megfogalmazott kritika formájában – eszköz és egyben garancia a közhatalmat gyakorlók esetleges visszaéléseivel szemben.³ Mindezek alapján látható, hogy a véleménynyilvánításhoz való jog érvényesüléséhez mind egyéni, mind társadalmi szinten elemi érdek fűződik.

A kifejezés szabadságának tiszteletben tartására és védelmére vonatkozó állami kötelezettség az alapjognak a közfeladatot ellátó szervezetek és személyek beavatkozásától mentes gyakorlása szavatolásán túl az ahhoz elengedhetetlenül szükséges feltételek megteremtésére is kiterjed. Erre tekintettel az EJEE szerződő államainak biztosítaniuk kell a véleményalkotáshoz szükséges közérdekű információk kielégítő módon és kellő időben történő megismerésének lehetőségét, különös tekintettel a közügyeket érintő objektív tájékoztatásra. Emellett kötelesek tiszteletben tartani a joghatóságuk alá tartozó személyek meggyőződését, amiből következően saját álláspontjukat nem erőltethetik rájuk és – nézeteik alapján – nem tehetnek különbséget közöttük. E körben említendő továbbá a véleménynyilvánítás negatív szabadsága, ami annyit tesz, hogy senkit sem kötelezhetnek gondolatai kifejezésére.⁴

A szólásszabadság minden más alapvető jog érvényesíthetőségének és védelmének nélkülözhetetlen eszköze, így kitüntetett helyet foglal el az emberi jogok között. Mindazonáltal a véleménynyilvánításhoz való jog sem abszolút hatályú, gyakorlása azonban csak szűk körben korlátozható, általában akkor, ha a megszorítás alapjául szolgáló érdeksérelem különösen súlyos. Az EJEE ezzel összefüggésben felhívja a figyelmet, hogy a kifejezés szabadsága kötelezettségekkel és felelősséggel is jár, így törvényben meghatározott olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy akár szankcióknak vethető alá, amelyek a demokratikus társadalmakban elismert és szükséges intézkedéseknek minősülnek. Az EJEE taxatív felsorolása a megszorítások lehetséges okai között említi a nemzetbiztonság, a területi integritás és a közbiztonság megővésének, a zavargás és a bűncselekmények megelőzésének, a közegészség, az erkölcsök, valamint mások jó hírneve és jogai védelmének, a bizalmas értesülések nyilvánosságra hozatala megakadályozásának, továbbá a bíróságok tekintélyébe és pártatlanságába vetett hit fenntartásának érdekében (10. cikk 2. pont).

A korlátozás azonban ezekben is csak a véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának egyes módozataira vonatkozhat, annak lényeges tartalmát nem érintheti. Ugyanis az EJEE egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, hogy az bármely állam, csoport vagy személy részére lehetőséget biztosítana olyan tevékenység folytatására vagy cselekedet végrehajtására, amely az egyezményben elismert szabadságok megsértésére vagy a megszorítással elérni

³ Vö. *Handyside v. the United Kingdom*, no. 5493/72, 1976. december 7-i ítélet, 49. pont.

⁴ Dominika BYCHAWSKA-SINIARSKA: *Protecting the Right to Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights*. Strasbourg, Council of Europe, 2017, 13., 15.

kívánt céllal arányban nem álló, annál nagyobb mértékű korlátozására irányul (17. cikk). Az EJEE által elismert és védelemben részesített szabadságjogok tiszteletben tartását az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) biztosítja az egyedi ügyekben benyújtott kérelmek elbírálása révén. A testület az alapjogi korlátozást kizárólag abban az esetben látja igazolhatónak, ha a megszorítás

- olyan, megfogalmazását tekintve kellően pontos és világos jogi normán alapul, amelynek címzettjei – ésszerű időbeli keretek között – előzetesen megismerhetik a rájuk vonatkozó szabályokat, azok fényében felmérhetik magatartásuk lehetséges következményeit,
- az EJEE-ben felsorolt érdekek valamelyikének megóvására irányul, továbbá
- a demokratikus társadalmak működése szempontjából szükséges és arányos intézkedésnek minősül.⁵

A bíróság – az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében – az EJEE-ben foglalt szabadságjogok, köztük a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozhatósága és annak terjedelme vonatkozásában kötelező érvényű iránymutatások kialakítására és kiadására törekszik.

Mindazonáltal a megszorítások szükségességének és mértékének megítélése kapcsán a szerződő államok bizonyos terjedelmű mérlegelési jogkörrel rendelkeznek, ugyanis a helyi – társadalmi, kulturális és történelmi – sajátosságokat behatóan ismerő nemzeti hatóságok a konkrét esetekben felmerülő érdekösszeütközések feloldásakor a nemzetközi bíróságnál kedvezőbb helyzetben vannak.⁶ Az ítélezési gyakorlat során kimunkált jogelvek és a döntések elemzésének eredményeképpen megállapítható, hogy a megszorítások megengedhetőségét illetően elfogadott és alkalmazott mérce az egyes alapjogok esetében, sőt még azokon belül is eltérő szigorúságú lehet.⁷ Különösen igaz ez a véleménynyilvánítás szabadságára, amelynek korlátozhatóságával összefüggésben a megnyilvánulás jellege és tartalma meghatározó jelentőséggel bír. Míg az alapjogi védelem a véleményekre azok érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül kiterjed, addig a tényállítások szigorúbb megítélés alá esnek, ugyanis valóságtartalmuk vizsgálat tárgyává tehető.⁸ Amennyiben a kijelentés ennek eredményeként hamisnak vagy kellően alá nem támasztottnak bizonyul, nem részesülhet olyan szintű oltalomban, mint az értékítéletek. Ugyanakkor a minden tényalapot nélkülöző, túlzó vélemények szintén túlmutathatnak a kifejezés szabadságának határain.⁹

Annak eldöntése, hogy egy megnyilvánulás tényállításnak vagy értékítéletnek minősül-e, a szerződő államok hatóságainak jogkörébe tartozik.¹⁰ A bíróság – a polgári társadalmak kialakulásában és működésében játszott kiemelkedő szerepére tekintettel – a szólásszabadság leginkább

⁵ *The Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, 1979. április 26-i ítélet, 49. pont; *Oberschlick v. Austria*, no. 11662/85, 1991. május 23-i ítélet, 57. pont; *The Observer and The Guardian v. the United Kingdom*, no. 13585/88, 1991. november 26-i ítélet, 56. pont; *Rekvényi v. Hungary*, no. 25390/94, 1999. május 20-i ítélet, 34. pont.

⁶ *Sunday Times* (5. lj.) 59. pont.

⁷ KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai – magyar angol, amerikai és európai összehasonlításban*. Budapest, Századvég, 2009, 108.

⁸ *Lingens v. Austria*, no. 9815/82, 1986. július 8-i ítélet, 46. pont.

⁹ *Jerusalem v. Austria*, no. 26958/95, 2001. február 27-i ítélet, 43. pont.

¹⁰ *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*, no. 49017/99, 2004. december 17-i ítélet, 76. pont.

védett belső magjának a politikai jellegű véleménynyilvánításokat tekinti, így a közéleti viták szabadsága és ezzel együtt a közszereplők bírálhatósága a strasbourgi esetjogban minden egyéb szólásnál magasabb szintű oltalomban részesül, még akkor is, ha ez mások érdekeinek sérelmével jár.¹¹ Az ilyen jellegű megnyilvánulások kiemelt védelmét jelzi, hogy a kifejezés szabadságát érintő korlátozások szükségességének megítélése kapcsán a szerződő államokat megillető diszkrecionális jog a politikai beszédre nem terjed ki.¹²

2. Témafelvetés

A véleménynyilvánításhoz való jog a hadsereg, a rendőrség, a csendőrség, a határőrség, a parti őrség, a pénzügyőrség és a büntetés-végrehajtási szervezet állományába tartozó személyeket ugyanúgy megilleti, mint bárki mást, azonban a hon- és rendvédelmi testületek csak olyan jogi előírások megléte és érvényesülése esetén tölthetik be rendeltetésüket, amelyek szavatolják a hatékony működést biztosító fegyelem, valamint szolgálati és függelmi rend fenntartását.¹³ Az EJEB több alkalommal is vizsgálta, hogy ezek a követelmények miként egyeztethetők össze a kifejezés szabadságával, amelynek eredményeként több elvi jelentőségű megállapítást tett.

A vonatkozó jogesetek feldolgozásával az alábbiakban azokra a kérdésekre keresem a választ, hogy a bíróság milyen szempontokat tekint irányadónak e speciális alanyok véleménynyilvánításhoz való jogának korlátozhatósága kapcsán, valamint ezek mennyire illeszkednek az alapjog gyakorlását érintő megszorítások általános feltételrendszerébe. Még mielőtt azonban a jogesetek ismertetésébe és elemzésébe kezdenénk, indokolt áttekinteni mindazon sajátosságokat, amelyek a fegyveres szervezetek működését jellemzik.

3. A hon- és rendvédelmi testületek működésének sajátosságai

A függetlenség, a területi épség, valamint az országhatárok védelme, a nemzetbiztonsági érdekek érvényesítése, továbbá a közbiztonság és a közrend fenntartása az állam legfontosabb kötelezettségei közé tartozik. E feladatokat a hon- és rendvédelmi testületek látják el, amelyek kizárólag akkor tölthetik be rendeltetésüket, ha egységes irányítás alatt állnak, soraikban pedig fegyelem, szigorú szolgálati és függelmi rend uralkodik. Fegyelem alatt a jogszabályokban, a fegyveres erők működését szabályozó belső utasításokban, továbbá az előjárók által meghatározott követelmények teljesítését értjük, ami az állomány valamennyi tagjának kötelessége. A fegyelem – Helmuth von Moltke találó megfogalmazása szerint – „a hadsereg lelke. Kizárólag a fegyelem által válik a hadsereg azzá, aminek lennie kell. A fegyelem nélküli hadsereg [...] háborúban hasznavehetetlen, békében veszedelmes.”¹⁴ A szolgálati rend a kötelességek teljesítéséhez

¹¹ Handyside (3. lj.) 49. pont; Lingens (8. lj.) 42. pont.

¹² *Sunday Times* (5. lj.) 59., 65., 66. pont.

¹³ *Vö. Engel and Others v. the Netherlands*, no. 5100-5102/71, 5354/72, 5370/72, 1976. június 8-i ítélet, 100. pont.

¹⁴ Helmuth MOLTKE: *Essays, Speeches, and Memoirs of Field-Marshal Count Helmuth von Moltke*. New York, Harper & Brothers, 1893, 70.

és a feladatok végrehajtásához szükséges, jól kidolgozott, a gyakorlatban érvényesülő szervezeti és működési struktúrá, a jogosultságok, valamint a kötelezettségek – mindenki számára történő – pontos meghatározását, továbbá a hon- és a rendvédelmi testületek által végzett tevékenység személyi és dologi feltételeinek biztosítását jelenti. E követelmények szavatolják a fegyelem megteremtését és folyamatos fenntartását, így a szolgálati rendet mindig, minden körülmények között be kell tartani és tartatni.

A fegyelem a fegyelem és a szolgálati rend alapja, ami garantálja az előljáró, más szolgálati közeg és a feljebbvaló jogát parancsok és egyéb rendelkezések kiadására, továbbá meghatározza az alárendelt kötelezettségét azok teljesítésére. Mindez sajátos jogviszonyt feltételez a fegyveres szervezetek és a kötelékükbe tartozó személyek között. A hon- és a rendvédelmi testületek rendeltetés szerinti feladatainak ellátása ugyanis csak akkor biztosítható, ha az állomány tagjai kötelezettségeiket önkéntes vállalás alapján, élethivatásként, magukat az ország és a társadalom érdekeinek alárendelve, adott esetben testi épségük és életük kockáztatásával, továbbá a szolgálat teljesítésével szükségszerűen együtt járó kötöttségek, köztük egyes alapjogok gyakorlása korlátozásának elfogadásával teljesítik. A szolgálat ellátására vonatkozó rendelkezések maradéktalan végrehajtását az engedelmességi készség szavatolja, amelynek alapja a szolgálati tekintély feltétlen tisztelete, mivel ennek hiányában – emberi természetünkől adódóan – nem vagyunk képesek alávetni magunkat mások akaratainak.¹⁵

A fegyveres szervezeteket – mindezek mellett – a bajtársiasság szellemének is át kell hatnia, ami annyit tesz, hogy az állomány tagjai kötelesek megadni egymásnak az elvárható tiszteletet, méltányolni társaik becsületét és jogait, támogatni a másikat a bajban és kimenteni a veszélyből.¹⁶ E tényezők érvényesülése a katonaság, a rendőrség, a csendőrség, a határőrség, a parti őrség, a pénzügyőrség és a büntetés-végrehajtási szervezet rendeltetésszerű és hatékony működése szempontjából elengedhetetlen, ezért megóvásuk kiemelten fontos társadalmi érdek.

4. Esetjog

Az EJEB azzal kapcsolatos álláspontját, hogy e követelmények milyen feltételekkel érvényesíthetők a kifejezés szabadságával szemben, az egyes ügyekben hozott döntések alapján ismerhetjük meg, amelyek áttekintésével a kérdéskört érintő joggyakorlat alakulásának nyomon követésére is lehetőség nyílik.

4.1. Az Engel and Others v. the Netherlands ügy¹⁷

Holland állampolgárok a hetvenes évek elején egymást követően fordultak a bírósághoz a katonai szolgálatuk teljesítése során velük szemben kiszabott fegyelmi büntetések és az ügyükben –

¹⁵ SCHULTHEISZ Emil: A katonai büntetőtörvény (1930. évi II. törvénycikk) magyarázata. In FEJES Erik (szerk.): *Schultheisz Emil katonai büntetőjogi értekezései*. Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018, 165.

¹⁶ Vö. a katonák jogállásáról szóló német törvény (*Wehrstrafgesetz*) 12. §-ában foglaltakkal.

¹⁷ Engel (13. lj.).

az állományilletékes parancsnokuk és a Legfelső Katonai Bíróság által – lefolytatott első- és másodfokú eljárások jogszerűségét vitatva. Közülük Johannes C. Dona és Willem A. C. Schul úgy vélte, hogy a fegyelmi eljárás során a kifejezés szabadsághoz fűződő joguk is sérült.¹⁸

4.1.1. A tények

A holland Sorköteles Katonák Egyesülete (*Vereniging van Dienstplichtige Militairen*) 1971. augusztus 13. napján demonstrációt tartott Ermelo városában a haderónél ekkor katonai szolgálatot ellátó személyek részvételével. Miután a helyi laktanya parancsnoka tudomást szerzett erről, felszólította a rendezvényen megjelenő alárendeltjeit, hogy haladéktalanul térjenek vissza a kaszárnnyába, egyben ígéretet tett arra, hogy az utasítás teljesítése esetén a megmozdulásnak nem lesz következménye. Bár a címzettek eleget tettek a felhívásnak, néhányukat nem sokkal ezt követően más szolgálati helyre vezényelték, állítólag azért, mert részt vettek a tüntetésen.

Ezt kifogásolva a sorkatonai szolgálatot teljesítő kérelmezők az egyesület által a laktanyában terjesztett lap, az *Alarm* szerkesztőjeként közreműködtek *A legerősebb joga* című publicisztika megjelentetésében, amely a következő kijelentéseket tartalmazta:

Smits tábornok az „alárendeltjeinek” azt írja: „Mindent meg fogok tenni azért, hogy megakadályozzam a JOGsértéseket!” Ugyanakkor éppen ez a Tábornok felelős Daalhuisen and Duppen áthelyezéséért, pedig tudvalevő, hogy az előljáró törvényi rendelkezések köntösébe bújtatva sem gyakorolhatja jogkörét visszaélészerűen. A Tábornok annyira híve a jognak, amennyire az az ő érdekeit szolgálja. [...] Az általánosan alkalmazható büntetéseken felül a hadsereg vezetőinek intézkedések egész sora áll rendelkezésre a katonák elhallgattatásához, amelyek közül az áthelyezés csupán az egyik eszköz. Mindezt nem szüntetik meg a parlamentben feltett kérdések, legfeljebb óvatossá teszik őket. Csak akkor lehet ennek véget vetni, ha azok, akik saját hatalmukat kizárólag büntetések és megfélemlítések révén gyakorolhatják, kénytelenek lesznek valami rendes munka után nézni.

A laktanya parancsnoka úgy ítélte meg, hogy e kijelentések összegegyeztetetetlenek a fegyelem követelményével, ezért a lap terjesztését átmenetileg felfüggesztette, és intézkedett az eset kivizsgálása érdekében. Az eljárás eredményeképpen Donát három, míg Schult négy hónap tartamú – fegyelmező egységben végrehajtandó – elzárás büntetéssel sújtották a katonai büntető törvénykönyvről szóló holland törvény akkor hatályos 147. cikke szerinti fegyelemsértés elkövetése miatt.¹⁹ Mindkét kérelmező esetén súlyosító körülményként értékel-

¹⁸ Ezenkívül – a többi kérelmezőhöz hasonlóan – hivatkoztak a szabadsághoz és a biztonsághoz, valamint a tisztesség eljárásához való joguk megsértésére, továbbá arra, hogy a hatóságok katonai jogállásuk miatt diszkriminálták őket, így a bíróság – a tárgyi összefüggésekre tekintettel – egy eljárás keretében bírálta el a beadványokat. A döntés e vonatkozásai azonban témánk szempontjából nem bírnak jelentőséggel, így ismertetésüket mellőzöm.

¹⁹ A vonatkozó törvényi rendelkezés értelmében az a személy, aki szóban, írásban, képi formában, arckifejezéssel vagy taglejtéssel kifejezésre jutott gondolatai révén a fegyveres erők fegyelmének aláásására törekedett, valamint az, aki, tudva arról, hogy valamely írásmű vagy ábrázolás ilyen valós tartalommal bír, azt terjesztette, kiállította, közszemlére tette, továbbá terjesztés végett raktározta, három évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel volt sújtható. Az elzárást annak elszendője szigorított körülmények között töltötte, amelynek során legalább egy hónapig kimenőt sem kaphatott.

ték, hogy hasonló jellegű cselekmények miatt már a korábbiakban is felelősségre vonták őket. Az érintettek fellebbezésének eredményeként eljáró Legfelső Katonai Bíróság a lényegét tekintve helybenhagyta az állományilletékes parancsnok döntését, azonban Schul büntetését három hónap időtartamra mérsékelte.

4.1.2. *A döntés*

A strasbourgi bíróság általánosságban rámutatott, hogy az EJEE személyi hatálya a fegyveres erők tagjaira is ugyanúgy kiterjed, mint a szerződő államok joghatósága alá tartozó bármely más személyre, azonban annak alkalmazása során figyelembe kell venni életviszonyuk sajátosságait (54. pont). A konkrét ügyet illetően az eljáró tanács első lépésben megállapította, a kiszabott büntetések beavatkozást jelentettek az érintettek véleménynyilvánításhoz való jogának gyakorlásába, majd azt vizsgálta, hogy a sérelmezett megszorítások legitim célra irányuló, a demokratikus társadalmak működése szempontjából szükséges intézkedésnek minősültek-e (95–96. pont).

A holland kormány érvelése szerint a kifogásolt eljárások, szankciók a hadseregen belüli zavargások megelőzésére irányultak, azaz olyan érdeket szolgáltak, amelynek védelmében – a konvencióban írtaknak megfelelően – igazolható a szabadságjogot érintő korlátozás (97. pont). A nagykamara elvi élel rögzítette, hogy a közrend védelme a társadalom meghatározott csoportjain belül uralkodó szabályozott viszonyok fenntartására is kiterjed, ugyanis azok megbomlása kihatással lehet a közösség egészére. Ez különösen igaz az állami feladatokat ellátó szervekre, köztük a honvédségre, ezért a testületen belüli zavargás megelőzése az EJEE alkalmazása szempontjából legitim célnak minősül (98. pont).

A bíróság kiemelte továbbá, hogy a kifejezés szabadsága a katonákat ugyanúgy megilleti, mint bárki mást, azonban a hadsereg rendeltetésszerű működése aligha képzelhető el olyan szabályok nélkül, amelyek az ezt biztosító fegyelem – például írásművekkel történő – aláásásának megakadályozását célozzák (100. pont). Az ítélet indokolása szerint a katonák véleménynyilvánításhoz való jogát korlátozó intézkedések felülvizsgálata során – a fegyveres erők sajátos élet- és szolgálati viszonyain, valamint az állomány tagjait terhelő különleges kötelezettségeken és felelősségen túl – nem hagyható figyelmen kívül, hogy a megszorítások szükségességének és mértékének megítélése kapcsán a szerződő államok némi mozgástérrel rendelkeznek (100. pont).

A tanács mindezek mellett azt is értékelte, hogy a publicisztikát olyan időszakban kezdték terjeszteni, amikor már eleve feszült légkör uralkodott a laktanyában, így Dona és Schul cselekménye a hadseregen belüli rendre nézve fokozott veszélyt hordozott magában. Ilyen körülmények között a holland hatóságok okszerűen jutottak arra a következtetésre, hogy a kérelmezők tevékenysége a katonai fegyelem aláásására irányult, ezért a kifogásolt eljárások megindítása és a büntetések kiszabása – a véleménynyilvánításhoz való jog visszaélésszerű gyakorolása miatt – indokolt és szükséges intézkedésnek minősült (101. pont). Erre figyelemmel a nagykamara megállapította, hogy nem sértették meg az EJEE 10. cikkét, így a kérelmek vonatkozó részeit elutasította.

4.2. A Hadjianastassiou v. Greece ügy²⁰

4.2.1. A tények

A görög légierőnél repülőmérnökként szolgálatot teljesítő Constantinos Hadjianastassiou százados az Elfon gazdasági társaság felkérésére tanulmányban összegezte az irányított rakéták tervezésével és gyártásával kapcsolatos szakmai meglátásait, amelyet 1983-ban a megbízó rendelkezésére bocsátott. Mivel a mű titkos katonai információkat is tartalmazott – a büntetőjogi felelősség kivizsgálása érdekében indított eljárás eredményeként –, minősített adattal visszaélés elkövetése miatt két év hat hónap szabadságvesztés büntetésre ítélték. A másodfokon eljáró bíróság azonban úgy találta, hogy a terhelt csak kisebb jelentőségű információkat tett hozzáférhetővé illetéktelen személyek számára, ezért a szabadságvesztés tartamát – a cselekmény enyhébb jogi megítélésre figyelemmel – öt hónapra mérsékelte, végrehajtását pedig próbaidőre felfüggesztette. Miután a semmitőszék elutasította fellebbezését, a katonatiszt annak megállapítását kérte az EJEB-től, hogy megsértették a kifejezés szabadságához való jogát.

4.2.2. A döntés

A bíróság rámutatott, hogy az EJEE a szakmai kérdésekben kifejtett nézeteket is védelemben részesíti, így a kifogásolt intézkedés a véleménynyilvánítás jogának korlátozásaként értékelendő (39. pont). Az ítélet indokolása szerint a hadiipari eszközök tervezésével, valamint gyártásával kapcsolatos műszaki ismeretek közzététele sértheti vagy veszélyeztetheti a szerződő államok nemzetbiztonsági érdekeit, ezért az ilyen jellegű információk felfedezésének megakadályozása és szankcionálása az EJEE alkalmazása szempontjából legitim célnak minősül (43–45. pont).

Az eljáró tanács kiemelte, hogy az alapjogi korlátozás megengedhetőségének vizsgálata során – a fegyveres erők tagjainak különleges kötelezettségei mellett – figyelembe kell venni, hogy a kérelmező katonatisztként, a légierő kísérleti rakétaprogramjának irányítójaként fokozott felelősséggel tartozott a tudomására jutott bizalmas információk megőrzéséért (46. pont). Mindezekre figyelemmel a testület úgy ítélte meg, hogy a görög bíróságok által – mérlegelési jogkörben – meghozott döntés a nemzetbiztonsági érdekek védelméhez fűződő társadalmi elváráson alapult, ezért összhangban állt az EJEE rendelkezéseivel.

4.3. A Vereinigung Demokratischer Soldaten Österreichs and Gubi v. Austria ügy²¹

Az osztrák hadkötelesek érdekeit védő társadalmi szervezet és a sorkatonai szolgálatának teljesítését 1987. július 1-jén megkezdő Berthold Gubi által előterjesztett kérelem lényege szerint a salzburgi Schwarzenberg laktanya előjárói és a honvédelemért felelős minisztérium tisztségviselői megsértették az EJEE előírásait, amikor véleménynyilvánításhoz való joguk gyakorlásában korlátozták őket. Témánk szempontjából – a speciális alanyiságra tekintettel –

²⁰ Hadjianastassiou v. Greece, no. 12945/87, 1992. december 16-i ítélet.

²¹ Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs and Gubi v. Austria, no. 15153/89, 1994. december 19-i ítélet.

az ítélet azon vonatkozásai bírnak jelentőséggel, amelyek a kifogásolt intézkedések idején az osztrák haderő kötelékébe tartozó kérelmezőt érintik.²²

4.3.1. A tények

A helyi kommunista párt tagjai közé tartozó Gubi katonai esküjének letételekor tiltakozását fejezte ki az Osztrák Köztársaság szövetségi elnökével szemben, majd társaival nyílt levélben emelt kifogást egyes szolgálati kötelmek miatt, valamint részt vett egy olyan petíció elindításában, amely a katonai szolgálat lelkiismereti okból történő megtagadására ösztönzött (9. pont). Ennek eredményeként előljárói több alkalommal figyelmeztették, hogy tartózkodjon a fegyvelmsértő magatartástól. A kérelmező azonban 1987. december 29-én közreműködött a kritikus hangvételű cikket tartalmazó *Der Igel* magazin akkor megjelent lapszámának laktanyán belüli terjesztésében.

A cikkek szerzői, köztük Gubi, bírálták a kiképzést, a szolgálati panaszok miatt indult eljárások eredményét és a sorkatonaság intézményével kapcsolatos kormányzati irányelveket, továbbá megvitatták a sajtóban megjelent, valamint az újoncok szakszervezetének kongresszusán a hadsereget érintően elhangzott kritikákat (10. pont). A kiadványok terjesztéséhez és közszemlére tételéhez – a vonatkozó jogi rendelkezések értelmében – a laktanya parancsnokának jóváhagyására lett volna szükség, ezért ennek hiánya miatt előljárói ismételtlen figyelmeztetésben részesítettek a kérelmezőt. Gubi emiatt panaszt terjesztett elő, amelyet a honvédelemért felelős minisztérium részéről eljáró tanács megalapozatlanságra hivatkozva elutasított. Ezt követően Gubi az osztrák alkotmánybírósághoz fordult, azonban a testület álláspontja szerint az abban foglaltak nem vetettek fel valós alapjogi problémát, így kérelemének érdemi elbírálását mellőzték.

4.3.2. A döntés

A strasbourgi bíróság megállapította az alapjog gyakorlását érintő korlátozás tényét, valamint azt, hogy a kifogásolt intézkedés a haderőn belüli rend megóvására irányult. Ezt követően azt vizsgálta, hogy a beavatkozás nyomós társadalmi szükségletet elégített-e ki és arányban állt-e az elérni kívánt legitim céllal. Korábbi állásfoglalását megismételve kifejtette, hogy a véleménynyilvánítás szabadságát a fegyveres erők rendeltetésszerű működését veszélyeztető megnyilvánulások megakadályozása érdekében korlátozó, valamint joghátrányt kilátásba helyező törvényi rendelkezések a demokratikus társadalmak működése szempontjából szükséges intézkedésnek minősülnek. Rámutatott azonban arra is, hogy a kifejezés szabadsága a sértő, sokkoló, valamint a közösség egészét vagy valamely részét zavaró információkra és véleményekre is kiterjed

---

²² Az egyesület azt sérelmezte, hogy a honvédelemért felelős miniszter nem engedélyezte az általuk kiadott *Der Igel* című folyóirat ingyenes – a hivatalos katonai magazinnal együtt történő – terjesztését a laktanyákban, holott más érdekvédelmi szervezetek lapjai számára felváltva biztosították ennek lehetőségét. A kérelem elutasítását azzal indokolták, hogy a kiadványban teret engedtek a sorkatonai szolgálat intézményét negatív színben feltüntető, ezáltal annak tekintélyét aláásó, valamint egyes politikai pártok e körben kifejtett nézeteit megjelenítő cikkeknek. Mindazonáltal a folyóirat előfizetés útján történő terjesztését nem akadályozták a katonai objektumokban.

(36. pont). Ebből következően a katonák sem zárhatók el bírálatok, kritikai észrevételek megfogalmazásától, hiszen a véleménynyilvánítás joga őket is megilleti.

Így a bíróság a továbbiakban arra a kérdésre kereste a választ, hogy Gubi publicisztikája és az általa terjesztett folyóiratban megjelent további cikkek valós veszélyt jelentettek-e a hadsereg fegyelmére és ezzel együtt rendeltetés szerinti feladatainak ellátására nézve. Az eljáró tanács meglátása szerint az írásművek ugyan több, a katonaság működését érintő panaszt tartalmaztak, reformokat javasoltak, valamint a jogorvoslati eljárások igénybevételére ösztönöztek, azonban szatirikus stílusuk, éles hangvételük ellenére sem sarkalltak *engedetlenségre* vagy *erőszakra*, és nem vonták kétségbe a haderő hasznosságát. Az ilyen jellegű gondolatok megfogalmazását viszont a demokratikus államok honvédelmi testületeiben éppúgy tolerálni kell, mint a társadalmak keretein belül, amelyeket szolgálnak, ezért a vizsgált megnyilvánulások nem lépték túl a kifejezés szabadságának határát (38. pont).

Bár a folyóirat hatására a Schwarzenberg laktanyában szolgálatot teljesítő katonák között feszültség alakult ki, a kamara álláspontja szerint nem kellett annak reális veszélyével számolni, hogy ez a sereg egészére áterjedhet (39. pont). Mindezek alapján a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kifogásolt intézkedés nem állt arányban az elérni kívánt céllal, ezért a véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának korlátozása az EJEE vonatkozó rendelkezésének sérelmével járt.

4.4. A Grigoriades v. Greece ügy²³

4.4.1. A tények

A görög haderő tartalékos tisztjelölt hallgatója, Panayiotis Grigoriades az állományba vételét követő két év elteltével nem kívánta meghosszabbítani szolgálati jogviszonyát. Döntése indokként az állományilletékes parancsnokának 1989. május 10-én küldött levelében a következőket adta elő.

MAGÁNVÉLEMÉNY

[...T]iltakozom szolgálati jogviszonyom meghosszabbítása ellen egy olyan büntetés kiszabása miatt, amellyel a katonák jogainak védelme érdekében kifejtett tevékenységem miatt sújtottak. [...Ú]gy vélem, egy általános, a személyiségi jogok szabad gyakorlásának és az alkotmányos jogok, valamint a személyes szabadság elismerésének elfojtására irányuló szemlélet részeként marasztaltak el. A személyes érdektől függetlenül, általánosságban véve is elfogadhatatlannak és alkotmányellenesnek tartom a fiatal katonákat sújtó büntetést, különösen azon esetekben, amikor az ilyen jellegű joghátrány az ifjúság ideológiai és társadalmi vonatkozású emberi jogainak elismerése iránti küzdelemmel és személyiségüknek a katonai testülettel szembeni védelmével áll összefüggésben. Huszonnégy hónapja küzdve ez ellen [...] ezennel FELJELENTÉST teszek [... a]miatt, mert a katonaság ember- és társadalomellenes szervezet, amely természeténél fogva a béke ellen van. [... A] szol-

²³ Grigoriades v. Greece, no. 24348/94, 1997. november 25-i ítélet.

gálat menete felelős megannyi bűncselekményért és agresszivitásért társadalmunkban, mivel erőszakossága révén olyan pszichés hatást vált ki, amely legyőzi az ezekkel szembeni – erkölcsből és lélekből fakadó – ellenállást. A honvédség egy bűnöző és terrorista szervezet, ahol megfélemlítésre épülő légkör uralkodik [...] nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy az embereket ezen elnyomó testület részévé tegyék. [...] A katonai életkörülmények [...] ártalmasak, és nincs semmilyen egészséges formája az ellenállásnak, valamint üldözik a párbeszéd irányába tett erőfeszítéseket, ami teljes kiszolgáltatottságot eredményez. [...] A katonaság éppen ezért] egy veszélyes intézmény, amit meg kellene szüntetni. [...] A honvédelemért felelős] minisztérium része ezen elnyomó rendszernek, és ösztönzi azt. A tiltakozás ezen eszközével [...] HARCOLUNK, [...] hogy a minisztérium mozgítsa elő a haderő valódi ellenőrzését, és vonja felelősségre a tekintélyelvű rendszert kialakító és fenntartó személyeket, ahelyett, hogy e jelenségek módszeres elpalástolására törekedne, [...] hogy véget vessünk a megkülönböztetésnek, a kivételezésnek és a személyi függőségnek, amelyek a korrumpált rendszerek eszközei. [...] M]ostantól kezdve visszautasítom, hogy ilyen feltételek mellett egyenruhát viseljek. Ha felvenném, úgy érezném, lelkiismereti válságba kerülnék. [...] Mi, az új nemzedék, minden kísérletnek ellen fogunk állni, ami a gyengeségből fakad és a katonai rend szekértolója. Ez az, amiért nem tudom elítélni a szökést és az engedetlenséget, amelyek az alapvető emberi jogokból erednek és összhangban állnak a görög alkotmánnyal. [...] H]atározottan hiszek abban, hogy ily módon kell küzdeni a társadalom felszabadításáért és a békéért.

Egy tartalékos tisztjelölt hallgató beszámolt róla, hogy társa a levél egy példányát átadta neki, ugyanakkor arra vonatkozóan nem merült fel adat, hogy arról további másolatok is készültek.

A ioanninai katonai törvényszék a honvédség tekintélyének megsértése miatt három hónap tartamú – börtön végrehajtási fokozatú – szabadságvesztés büntetésre ítélte Grigoriadest a katonai büntetőtörvénykönyvről szóló, akkor hatályos görög törvény 74. cikke alapján.²⁴ A másod- és harmadfokon eljáró bíróságok helytálló indokaira tekintettel helybenhagyták a döntést, ezért az érintett – véleménynyilvánításhoz való jogának sérelmére hivatkozva – az EJEB-hez fordult.

4.4.2. A döntés

Az eljáró tanács ítéletében rögzítette, hogy a görög hatóságok korlátozták a kérelmezőt véleménynyilvánításhoz való jogának gyakorlásában, azonban a kiszabott büntetés a nemzetbiztonság alapvető érdekeinek védelmét, valamint a közbiztonság fenntartását célozta (41. pont). Erre tekintettel kizárólag abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a beavatkozás ezen – az egyezmény által a megszorítás jogszerű indokaként elismert – igények érvényesítéséhez szükséges és azzal arányban álló intézkedésnek minősíthető-e.

A kifejezés szabadsága a katonákat is ugyanúgy megilleti, mint bárki mást, azonban annak gyakorlása a honvédség rendeltetés szerinti feladatainak ellátása érdekében – az alapjog lényegi

²⁴ A vonatkozó törvényi rendelkezés értelmében a katonai állomány azon tagja, aki a lobogó, a fegyveres erő vagy a parancsnoksága által használt jelkép tekintélyét megsértette, hat hónapig terjedő szabadságvesztés büntetéssel volt sújtható. Ha az elkövető tiszt volt, rendfokozatától is meg kellett fosztani.

tartalmát nem érintő – korlátozásoknak vehető alá. A bíróság álláspontja szerint a hadsereget mint intézményt általánosságban véve bíráló kijelentések azonban – a hatékony működést biztosító fegyelem aláadására irányuló megnyilvánulásokkal szemben – nem szolgáltatnak elegendő alapot megszorító intézkedések alkalmazásához (45. pont).

A levél elemzésének eredményeként a nagykamara rámutatott, hogy az kétségtől erős és indulatos megjegyzéseket tartalmazott a görög hadseregére nézve, azonban azok egy annak működését érintő általános, valamint hosszas fejtegetés részét képezték. Megállapította továbbá, hogy nem szerepelt benne a címzett vagy bármely más személy ellen irányuló sértő kijelentés, majd kiemelte, hogy a kérelmező *nem hozta nyilvánosságra* levelének tartalmát, és *szélesebb körben sem ismertette* (46–47. pont). Mindezekre figyelemmel a bírói tanács úgy ítélte meg, hogy a megnyilvánulás jelentéktelen hatást gyakorolt a fegyelemre, ezért a kifogásolt intézkedés a demokratikus társadalmak működése szempontjából szükségtelen volt (48. pont).

4.5. A Rekvényi v. Hungary ügy²⁵

4.5.1. A tények

A Magyar Köztársaság Alkotmányról szóló 1949. évi XX. törvény 1994. január 1. napjától hatályos 40/B. § (4) bekezdése úgy rendelkezett, hogy „a fegyveres erők, a rendőrség és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártoknak, és politikai tevékenységet nem folytathatnak”.²⁶ Az indokolás szerint e törvénymódosítással a hon- és rendvédelmi testületek politikamentes működését kívánták biztosítani. A magyar rendőrség rendelkezési állományába tartozó Rekvényi László rendőr százados, a Független Rendőrszakszervezet elnöke ezt sérelmezve indítványt tett a honvédség, a határőrség, a rendőrség és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjainak politikai jogait korlátozó jogszabály alkotmányellenességének, valamint nemzetközi szerződésbe ütközésének utólagos vizsgálatára és megsemmisítésére, azonban a magyar Alkotmánybíróság hatáskörének hiányára hivatkozva érdemi vizsgálat nélkül elutasította azt. Emiatt a rendőrtiszt 1994. április 20-án az EJEB-hez fordult annak megállapítását kérve, hogy a törvénymódosítással a magyar állam megsértette a véleménynyilvánítás, valamint a másokkal való egyesülés szabadságához fűződő jogát, továbbá a hátrányos megkülönböztetés tilalmának az EJEE-ben írt alapelvét.

4.5.2. A döntés

A nagykamara mindenekelőtt leszögezte, hogy a politikai tevékenység a véleménynyilvánítás egy fajtája, így az EJEE 10. cikkének hatálya az ilyen típusú megnyilvánulásokra is kiterjed. Mivel e szabadságjog – a katonákhoz és a köztisztviselőkhez hasonlóan – a rendvédelmi testületek hivatásos állományú tagjait is megilleti, a kifogásolt alkotmányos rendelkezés korlátozta a kérelmező véleménynyilvánításhoz való jogát (26. pont).

²⁵ Rekvényi (5. lj.).

²⁶ Lásd 1993. évi CVII. törvény az Alkotmány módosításáról 3. §.

A bíróság – ítélezési gyakorlatának a bevezetőben említett hármas kritériumrendszeréből kiindulva – először azt vizsgálta, hogy a megszorítást kellő pontossággal és oly módon foglalták-e törvénybe, amely lehetőséget biztosított az érintettek számára a rájuk vonatkozó szabályok előzetes megismerésére. E kitételrel összefüggésben a testület rámutatott, hogy az előreláthatóság nem abszolút jellegű követelmény, hiszen az élet minden területére kiterjedő szabályozás eleve nem várható el a jogszabályoktól. Emellett nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a normák meghatározásainak egzaktága jelentős mértékben függ a rendezni kívánt jogterület sajátosságaitól, a címzettek számától és azok jogállásától. Erre vezethető vissza az ítélet azon megállapítása is, hogy az alkotmányos rendelkezésektől megkívánt pontosság szintje – általános jellegűknél fogva – alacsonyabb lehet az egyéb törvényektől elvártaknál (34. pont). Az eljáró tanács kiemelte, hogy a politikai tevékenység fogalma – annak természetéből adódóan – egyébként sem határozható meg abszolút módon.

Míndezek alapján a nagykamara úgy találta, hogy a katonák politikai jogait korlátozó alkotmányos előírás – az e körben jogszerűen folytatható tevékenységeknek a döntéshozatal idején hatályos alacsonyabb szintű jogszabályokban meghatározott voltára is figyelemmel²⁷ – elég világos és egyértelmű volt ahhoz, hogy a kérelmező előre lássa magatartása lehetséges következményeit (36–38. pont). Ennek kapcsán ítéletének indoklásában arra is emlékeztetett, hogy a hazai törvények értelmezése és alkalmazása elsődlegesen a nemzeti hatóságok feladata, így a sérelmezett rendelkezés tartalmának kibontása – további részletszabályok hiányában – a magyar bíróságokra tartozik. A korlátozás célját illetően a testület kifejtette, hogy az állami tisztviselők – köztük a rendőrök – kötelezése a politikai tevékenységtől való tartózkodásra a közintézmények depolitizálásának, ezáltal a plurális demokrácia fenntartásának célját szolgálja. Mivel a rendőrség a közbiztonság és a belső rend védelme érdekében kifejtett tevékenysége során az állampolgárok személyi szabadságát korlátozó közhatalmi aktusokat is gyakorol, intézkedéseik befolyástól mentes gyakorlásának szavatolása különös jelentőséggel bír. A bíróság kiemelte, hogy e megfontolások alapján – Magyarországon kívül is – számos állam korlátozza a rendőrök politikai jogait.

Mínderre figyelemmel a nagykamara úgy ítélte meg, hogy a politikai semlegesség megsziárdítása és fenntartása minden demokratikus államban törvényes cél lehet. Az indoklásában utalt arra is, hogy e célkitűzés különös súllyal esik latba azokban az országokban, amelyek korábbi totalitárius berendezkedése nagymértékben támaszkodott a rendőrségnek az állampárt iránti elköteleződésére (41. pont). A testület álláspontja szerint a sérelmezett alkotmányos rendelkezés – a rendőrök politikai szabadságjogának lényegi tartalmát nem érintve – kizárólag a rendvédelmi testület független és pártatlan működését veszélyeztető megnyilvánulásokat tiltotta. Ebből következően politikai jogait – köztük a közügyeket érintő véleménynyilvánítás el-

²⁷ Lásd 1989. évi XXXIV. törvény országgyűlési képviselők választásáról 2. § (1) és (3) bekezdés, 5. § (1) bekezdés, 10. § (1) és (3) bekezdés; 1990. évi LV. törvény az országgyűlési képviselők jogállásáról 1. § (1) és (4) bekezdés, 8. § (1) bekezdés, 23. § (1) bekezdés, 25. § (1) bekezdés; 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről 2. § (3) bekezdés, 7. § (9) és (10) bekezdés; 1/1990. (I. 10.) BM rendelet a Magyar Köztársaság Rendőrségének Szolgálati Szabályzatáról 430., 432–435., 437–438., 470., 472–474. és 477. pont; 3/1995. (III. 1.) BM rendelet a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról 106. § (5)–(6) és (9)–(10) bekezdés.

sődleges eszközeként számon tartott választójogot – alacsonyabb szintű jogszabályokban meghatározott módon a továbbiakban is gyakorolhatták, így az intézkedés arányban állt az elérni kívánt törvényes céllal (49. pont).

Mivel a kérelmezőnek a véleménynyilvánításhoz, valamint a másokkal való egyesülés szabadságához fűződő jogait érintő – részben a rendőrök különleges jogállásból adódó – korlátozás az EJEE alapján igazolható, a sérelmezett rendelkezés diszkriminatív jellege szintén kizárható (61–62. pont). A bíróság mindezek alapján úgy döntött, hogy a véleménynyilvánítás és az egyesülés szabadságának teljes elvonásával nem járó, az elérni kívánt törvényes cél érdekében alkalmazott korlátozás nem sértette az EJEE által biztosított szabadságjogok egyikét sem.

4.6. A Szima v. Hungary ügy²⁸

4.6.1. A tények

A magyar rendőrség rendelkezési állományába tartozó Szima Judit rendőr alezredes 2007-ben és 2009-ben több írást tett közzé az általa képviselt Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezet honlapján (www.tmrsh.hu), amelyekben az alábbi kijelentések is szerepeltek:

- Rendszeres az ellentételezés nélküli túlmunka végeztetése...
- Nyilvánvaló járandóságokat nem fizetnek ki évek óta a kisrendőröknek...
- Ma már szinte csak az lehet rendőri vezető, akinek vagy politikai támogatottsága van, vagy pedig rendőri vezetők rokona, egyenesági leszármazottja.
- Miért csodálkozunk azon, hogy amikor törvénytört, hatalmaskodó kiskirály rendőri vezetők jogsértései következmények nélkül maradnak, akkor egyes kisrendőrök is veszik maguknak a bátorságot, hogy törvénytörtéseket kövessenek el?
- A magyar rendőrség beosztotti állománya egyre jobban kismimmizett, saját vezető által sok esetben megalázott.
- A rendőri vezetés ismét tanúbizonyságát adta annak, hogy [...] képtelen pártsemleges és politikailag is semleges módon fenntartani a közrendet. Ismét bebizonyosodott, hogy a rendőrség elsősorban nem az adófizető állampolgárok közrendjének biztosítása, hanem a Magyarországot gazdasági és morális végveszélybe sodró, regnáló politikai vezetők uralmának a fenntartását tartja elsődlegesnek.
- A szakmaiatlan, a rendőri eskü szellemétől idegen, nemzetellenes rendőri vezetők által tanúsított magatartások minden eddig tapasztaltnál mélyebb morális szakmai válságba taszították a rendőri állományt és annak társadalmi megbecsülését.
- Az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője napról napra tanúbizonyságát adja annak, hogy a rendőrség vezetésénél sokkal jobban ért pajzán versek írogatásához, a Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezete munkájának akadályozásához, vagy akár egy rendőrségi popzenekar menedzseléséhez, mintsem hogy együttműködjön a rendőrség azon reprezentatív szakszervezetével, amelynek soraiban legnagyobb arányban található meg az utcai szolgálatot teljesítő közrendőrök.²⁹

²⁸ Szima v. Hungary, no. 29723/11, 2012. október 9-i ítélet.

²⁹ A magyar bíróság által vizsgált megnyilvánulásokat nem tartalmazza teljeskörűen az ítélet.

A fenti idézeteket tartalmazó dokumentumok internetre történő feltöltésével Szima kijelentései a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé váltak, azokat számos – név szerint is azonosítható – rendőr olvasta. Az emiatt indult büntetőügyben a Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsa 2010. április 29-én folytatólagosan elkövetett bujtogatás vétsége miatt négyszáz napi tétel, napi tételeként 400 forint pénzbüntetésre és lefokozásra ítélte a rendőrtisztet, továbbá kötelezte a nyomasztás során felmerült bűnügyi költség viselésére.³⁰

A másodfokú eljárásban a Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsa – az ítéletet megváltoztatva – kétféle folytatólagosan elkövetett bujtogatás vétségének minősítette a cselekményt, egyéb vonatkozásban azonban helybenhagyta az elsőfokú ítéletet. A terhelt és védője által benyújtott felülvizsgálati indítvány nem vezetett eredményre, ezért 2011. április 28-án – a kifejezés szabadságához való jog sérelmére hivatkozva – kérelemmel fordultak az EJEB-hez. Kifogásolták, hogy a magyar hatóságok nem tették lehetővé Szima számára kijelentései valóságtartalmának bizonyítását, ami – álláspontjuk szerint – sértette a tisztességes eljáráshoz való jog EJEE-ben rögzített követelményét.

4.6.2. A döntés

A bíróság megállapította, hogy a kifogásolt intézkedés a kérelmező véleménynyilvánításhoz való jogába történt beavatkozásnak minősül, ami csak akkor lehet jogszerű, ha a megszorítás az EJEE-ben – a korlátozás lehetséges okai között – felsorolt társadalmi érdekek érvényesítésére irányult. Emellett rögzítette azt is, hogy a rendőrtisztet törvényben meghatározott büntetőjogi rendelkezés alapján ítélték el bujtogatás vétségének elkövetése miatt, amely bűncselekmény védett jogi tárgya a szolgálati rend és a fegyelem. Ebből adódóan a döntés a rendvédelmi testületen belüli zavargás és bűncselekmény megakadályozásaként értékelhető, azaz legitim célt szolgált (22–24. pont).

Az eljáró tanács mindezekre tekintettel kizárólag azt vizsgálta érdemben, hogy a beavatkozás igazolására felhozott indokok relevánsak és elégségesek voltak-e, valamint a megtett intézkedés arányban állt-e az elérni kívánt törvényes céllal. A kamara kifejtette, hogy a véleménynyilvánítás joga a katonákhoz hasonlóan a rendőröket is megilleti, azonban a rendvédelmi szervek rendeltetés szerinti feladatainak ellátása nem szavatolható olyan jogszabályok nélkül, amelyek a hatékony működést biztosító fegyelem aláásásának megakadályozását célozzák (25. pont).

A kérelmező szakszervezeti vezetői minőségével összefüggésben a testület rámutatott, hogy az érdekvédelmi tevékenységet folytató szervezetek csak akkor tölthetik be rendeltetésüket, ha a munkavállalók élet- és munkakörülményeinek javítását célzó javaslataikat szabadon kifejezésre juttathatják. E jog szabad gyakorlása érdekében a szerződő államoknak biztosítaniuk kell, hogy a szakszervezeti tisztségviselőket – aránytalan büntetésekkel – ne tántorítsák el érdekképviselői tevékenységük folytatásától. A munkaviszonnyal kapcsolatos érdekek előmozdítása, megvédése az ítélet indokolása szerint közérdek, ezért az erre irányuló megnyilvánulások

³⁰ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 357. § (1) bekezdése értelmében az a büntető anyagi jogi értelemben katonának minősülő személy, aki társai között az előjáró, a parancs vagy általában a szolgálati rend vagy a fegyelem iránt elégedetlenséget szított – bujtogatás vétsége miatt – egy évig terjedő szabadságvesztéssel volt sújtható.

korlátozására csak szűk körben van lehetőség (28. pont). Az EJEE vonatkozó rendelkezései azonban ez esetben sem garantálják a véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának korlátlan-
ságát. Ha a szerződő állam a megszorítás kellő indokát adja, a döntés pedig összhangban áll az
ítélkezési gyakorlattal, a zavargás – jelen esetben a rendőrség működését veszélyeztető engedet-
lenség – megelőzésével kapcsolatos ügyekben erős érvek szükségeltetnek a nemzeti hatóságok
döntésének felülbírálásához (29. pont).

Az EJEB meglátása szerint a konkrét ügyben – ezen általános elvek figyelembevételével –
a kérelmező véleménynyilvánításhoz való jogát kellett egyensúlyba hozni a szolgálati jogviszo-
nyából fakadó kötelezettségeivel. A tanács megjegyezte, hogy az eljárás alapjául szolgáló kije-
lentések között van olyan, amely munkajogi kérdésekkel, így a rendőrségi munkavállalóknak
– köztük a szakszervezet tagjainak – járó, ki nem fizetett járandóságokkal foglalkozik, azonban
a kérelmező a testület vezető tisztségviselőinek tevékenységét is visszatérően kritikával illette, az
állampolgárok megvetésével és politikai érdekek kiszolgálásával vádolva őket. A kamara meglá-
tása szerint ez utóbbi megnyilatkozások túlmutatnak a szakszervezeti tisztségviselők által vég-
zett érdekvédelem tevékenységen, ugyanis nem a munkavállalók élet- és munkakörülményei-
nek javítását célozták. Így e kijelentéseket nem a szólásszabadságnak a szakszervezeti
tisztségviselőket megillető különös aspektusából, hanem annak általános nézőpontjából vizsgál-
ta. Ezzel összefüggésben rámutatott, hogy a véleménynyilvánításhoz való jogot – az egyesületi
szabadsághoz hasonlóan – a szerződő államok azzal a megszorítással kötelesek tiszteletben tar-
tani, hogy annak a rendvédelmi testületek hivatásos állományába tartozó személyek általi gya-
korlását az EJEE-ben írtak szerint korlátozás alá vethetik. Ez azonban nem érintheti a jog lényeg-
gi tartalmát, így a restriktív rendelkezéseket szorosan kell értelmezni (31. pont).

A kiszabott büntetés arányosságának elemzése során a bíróság úgy ítélte meg, hogy az érdek-
védelmi tevékenység körébe eső kijelentések szankcionálása nehezen egyeztethető össze a szakszer-
vezeti tisztségviselőket megillető jogosultságokkal. Megjegyezte továbbá, hogy az országos rend-
őrfőkapitányra vonatkozó dehonesztáló kijelentések értékítéletnek minősülnek, így az EJEE
vonatkozó rendelkezése alapján magas szintű védelmet élveznek. Az ítéletben konkrétan meg nem
jelölt egyes állítások kapcsán az eljáró tanács kívánatosnak tartotta volna, ha a büntetőeljárást le-
folytató bíróságok lehetőséget biztosítanak a valóság bizonyítására. Abban az esetben, ha a kérel-
mezőt kizárólag ezek alapján ítélték volna el, ennek elmaradása – az ítélet indokolása szerint –
már önmagában is kétségeket ébresztene az alkalmazott szankció jogszerűségét illetően.

Az azonban a rendőrség vezető tisztségviselőinek tevékenysége kapcsán megfogalmazott kri-
tikák vonatkozásában a kamara osztotta a magyar bíróság álláspontját. Elfogadta, hogy ezek a
megnyilvánulások, különösen a rendőrségi vezetőket politikai részrehajlással, túlkapásokkal,
szakmai dilettantizmussal és nepotizmussal vádoló állítások, kikezdhettek az előjárói intézke-
dések legitimitását, így engedetlenséget kelthettek. Ezen az sem változtat, hogy a kijelentések
túlnyomórészt értékítéletnek minősültek, különös tekintettel arra, hogy a kérelmező nem ho-
zott fel bizonyítékokat nyilatkozatai ténybeli alapjának alátámasztására.

A bíróság megítélése szerint a lojalitás, valamint a rendőri vezetők intézkedéseinek törvé-
nyességébe vetett bizalom megőrzése és fenntartása kiemelt jelentőséggel bír. Az alezredesi rendfo-
kozattal rendelkező kérelmező rendőrtisztként és szakszervezeti vezetőként – egyebek mellett az
általa képviselt érdekvédelmi szervezet honlapjának ellenőrzésével – jelentős befolyást gyakorolt
az egyesület tagjaira, sőt a rendvédelmi testület állományába tartozó más személyekre is. Így a vé-
leménynyilvánításhoz való jogának gyakorlása során – jogállásából fakadó felelősségéhez mérten

– a rendőrség működését meghatározó fegyelem speciális követelményére is figyelemmel kellett volna lennie, még a rendvédelmi területen belüli átláthatóságot és szakmaiságot, továbbá a jogszabályok tiszteletben tartását célzó bírálat lehetővé tételéhez fűződő társadalmi érdekekkel szemben is.

Az eljáró tanács megjegyezte, hogy a kérelmezőnek szolgálati jogviszonya létesítésekor tisztában kellett lennie vállalt hivatása sajátosságaival, így a véleménynyilvánításhoz való jogát érintő korlátozásokkal. E körben jelentősége van annak is, hogy a szolgálati jogviszonyra vonatkozó speciális szabályok nem kívánták meg a kérelmezőtől, hogy hivatását meggyőződése ellenében gyakorolja (32. pont). A fegyelemnek a rendőri vezetésbe vetett bizalmat és az előjárók hitelességét aláásó, vádaskodó vélemények szankcionálásával történő fenntartása nyomós társadalmi szükséglet, így a büntetőeljárást lefolytató bíróságok által ennek igazolására felhozott indokok kellőképpen alátámasztottak, különösen a kérelmezővel szemben alkalmazott relatíve enyhe szankciókra figyelemmel. Erre tekintettel a kamara úgy ítélte meg, hogy nem sértették meg a kérelmezőnek az EJEE által biztosított jogát a véleménynyilvánításhoz és a tisztességes eljáráshoz.

Az EJEB a kérelem elbírálása során felismerte, hogy a rendőrök és a katonák *szolgálati kötelezettségei és életviszonyai* – jogállásuk lényegében azonos voltára figyelemmel – *nagyfokú hasonlóságot* mutatnak.³¹ Ezért az ügyben meghozott döntés érdemét tekintve a rendvédelmi testületekre is kiterjesztette a szerződő államokat a fegyelem, a szolgálati rend és a szolgálati tekintély aláásását célzó megnyilvánulások és azok állományon belüli terjesztésének megakadályozása terén megillető jogokat.

4.7. A Jokšas v. Lithuania ügy³²

4.7.1. A tények

A *Kauno Diena* című litván napilapban 2006. március 1-jén *Háború alkotmányos jogok nélkül* címmel megjelent cikkben a balti állam hadseregének kötelékébe tartozó Alvydas Jokšas kritikával illette a parlament által pár hónappal azelőtt – csaknem egyhangúlag – elfogadott katonai fegyelmi szabályzatot. A nagy nyilvánosság előtt kifejtett véleménye szerint az új norma nem biztosítja megfelelő módon az érintettek védelemhez, védekezéshez való jogát, ugyanis az eljárás alá vont személyek nem ismerhetik meg az ügyükben készített vizsgálati jelentések tartalmát, és a jogorvoslati eljárás során korlátozott a jogi képviselő igénybevételének lehetősége. Ennek alapján kijelentette, hogy a jogszabályt nem tekinti kötelező hatályúnak magára nézve, és javaslatot tett a köztársasági elnöknek, hogy azt ne írja alá.

A honvédelemért felelős minisztérium megítélése szerint a megnyilvánulás veszélyt jelenthetett a szolgálati rendre és a haderő fegyelmi helyzetére, ezért intézkedett az eset kivizsgálásáról. Ennek eredményeként azonban arra a következtetésre jutottak, hogy nem történt fegyelem-sértés, ezért az eljárást megszüntették. 2006. március 3-án a lap *A kritika haragra gerjeszti a minisztériumot* címmel új cikket közölt, amelyben Jokšas – a fegyelmi eljárás megindítását ille-

³¹ „Katonai életviszonyok” alatt a továbbiakban a rendvédelmi testületek kötelékébe tartozó személyek munkakörülményeit értem, mivel azok alapja szintén a fegyelem, valamint a szolgálati és függelmi rend.

³² Jokšas v. Lithuania, no. 25330/07, 2013. november 12-i ítélet.

tő bírálata mellett – sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy a köztársasági elnök végül nem fogadta meg a tanácsát, és a jogszabály a kifogásolt tartalommal lépett hatályba. A később nyugállományba helyezett katona álláspontja szerint szerződésben vállalt szolgálati idejét korábbi kijelentései miatt nem hosszabbították meg, ezért felülvizsgálati eljárást kezdeményezett. Miután jogorvoslati kérelmét mind az első-, mind a másodfokon eljáró közigazgatási bíróság elutasította, véleménynyilvánításhoz való joga megsértésének megállapítását kérte az EJEB-től.

4.7.2. A döntés

Az eljáró tanács ebben az ügyben is utalt rá, hogy a véleménynyilvánítás joga a katonákat is megilleti, azonban annak gyakorlása a hadsereg rendeltetés szerinti feladatainak ellátását biztosító fegyelemre valós veszélyt jelentő megnyilvánulások esetén korlátozható. A hatékony működés ugyanis olyan jogi normákat feltételez, amelyek megakadályozzák az ez ellen ható cselekményeket. Mindazonáltal a szerződő államok e szabályokra hivatkozva nem tilthatnak meg mindennemű véleménynyilvánítást, így például a honvédség mint intézmény ellen irányuló kijelentések – a testület vélekedése szerint – nem alapozhatják meg a megszorításokat (70. pont).

A kamara rámutatott, hogy a cselekmény kivizsgálása érdekében indított eljárást fegyelemsértés hiányában szüntették meg, ezért a kérelmező ezzel összefüggésben nem hivatkozhat a kifejezés szabadságának megsértésére. Erre tekintettel abban a kérdésben kellett állást foglalni, hogy Jokšas szolgálati viszonyát a jogszabályban meghatározottak szerinti nyugdíjkorhatár elérésére vagy nyilatkozataira tekintettel szüntették-e meg (71. pont). A bíróság kifejtette, hogy a véleménynyilvánítás miatti felelősségre vonás a kifejezés szabadságának korlátozását jelenti, azonban a vizsgált esetben nem merült fel arra vonatkozó adat, hogy Jokšas megnyilvánulásai és a kifogásolt intézkedés összefüggésben állnak egymással.

A kritikus vélemények közzétételét követően nem vezettek be olyan intézkedéseket, amelyek ellehetlenítették volna a kérelmező további foglalkoztatását, és az előjárói sem tettek olyat, ami arra utalt, hogy a kijelentései miatt nem hosszabbították meg a szolgálati idejét. Megállapítható volt továbbá, hogy a litván haderőnél általános gyakorlat a szolgálati jogviszony megszüntetése a nyugdíjkorhatár elérésekor (72. pont). Egyes speciális beosztást betöltő katonák, így például a kódfejtők esetében eltértek ettől, azonban a kérelmező nem tartozott e személyi körbe (73. pont). Mindezek alapján a bíróság kimondta, hogy nem sértették meg a kérelmező véleménynyilvánításhoz való jogát.

4.8. A Soares v. Portugal ügy³³

4.8.1. A tények

A Portugáliában található Arganil csendőrőrsén 2009 őszén az a szóbeszéd terjedt, hogy a parancsnok elsikkasztotta annak a pénznek egy részét, amelyet az állomány karácsonyi bankettjé-

³³ Soares v. Portugal, no. 79972/12, 2016. június 21-i ítélet.

nek megszervezésére kaptak az előljárástól. Bár a rendezvényen a szervezeti egység vezetőjén kívül csak egy személy volt jelen, az eseménynek helyt adó étterem vezetője a költségkeret egészét kitevő összegről állított ki számlát. A híresztelés szerint a parancsnok – családja társaságában – később visszatért a vendéglőbe, ahol a különbözetet levonták a fogyasztásuk árából.

A híresztelések a góisi csendőrőrs állományaiba tartozó António A. M. Soares szakaszvezetőhöz is eljutottak, aki 2009. november 7-én a történetek kivizsgálását kérte. Az állami szervezetek belső ellenőrzését végző főfelügyelőségnek címzett levelében megjegyezte, hogy értesülései az ott szolgálatot teljesítő kollégáitól származnak, akik az esetleges retorzióktól tartva nem mernek intézkedni. Emiatt maga is kérte, hogy bejelentését – a testülettel fennálló jogviszonyára tekintettel – kezeljék bizalmasan. Beadványát később továbbították a csendőrség főparancsnokságának és a lousai ügyészségnek, de az ennek eredményeként lefolytatott eljárások során nem találtak pénzügyi visszaélésre utaló bizonyítékot. A megalapozatlan állítások miatt ugyanakkor – a bejelentő felelősségének kivizsgálása érdekében – büntető- és fegyelmi eljárást rendeltek el.

A büntetőügyben – a portugál büntető törvénykönyv 180. cikk (1) bekezdésébe ütköző rágalmozás minősített esetének elkövetése miatt – 720 euró összegű pénzbüntetésre ítélték, valamint a sértett kártérítési igényének helyt adva 1000 euró megfizetésére kötelezték.³⁴ A döntést a másodfokon eljáró bíróság – annak helyes indokaira tekintettel – helyben hagyta. A fegyelmi eljárás során azt rótták Soares szakaszvezető terhére, hogy a szolgálati utat megkerülve tett bejelentést a tudomására jutott információkról, így kötelességszegés miatt nap nap tartamú foglalkozástól eltiltással sújtották, amelynek végrehajtását 12 hónapra felfüggesztették. Az érintett úgy ítélte meg, hogy az intézkedések sértették a véleménynyilvánításhoz való jogát, ezért ennek megállapítása érdekében kérelmet terjesztett elő az EJOB-nél.

4.8.2. A döntés

A testület általánosságban kifejtette, hogy a kifejezés szabadsága – más munkavállalókhoz hasonlóan – a közsférában dolgozó személyeket is megilleti, azonban annak gyakorlása során tiszteletben kell tartaniuk a munkáltató felé fennálló sajátos kötelezettségeiket. Ebből adódóan a munkahelyi szabálytalanságokkal kapcsolatos adatokat – a lojalitás és a diszkréció fokozott követelményére tekintettel – csak akkor hozhatják nyilvánosságra, ha a probléma orvoslása érdekében felettesük vagy más kompetens személy/szerv irányába megtett intézkedésük nem vezetett eredményre (39–41. pont). A hivatalos személyek által elkövetett közpénzeket érintő visszaélések megakadályozása és kivizsgálása fontos társadalmi érdek, így az erre irányuló bejelentések kiemelt védelmet élveznek, feltéve, hogy a közölt információk ténybelileg megalapozottak (44. és 49. pont).

A konkrét ügyet vizsgálva az eljáró tanács megállapította, hogy a kérelmező az arganili őrsparancsnok cselekvőségére vonatkozó tényállításokat fogalmazott meg, amelyeket nem tá-

³⁴ A vonatkozó törvényi rendelkezések szerint az, aki hivatalos személyről más előtt annak becsületét vagy jó hírnevét sértő tényről állít vagy arra közvetlenül utaló kifejezést használ, még abban az esetben is, ha cselekménye kizárólag az ilyen jellegű megnyilvánulás megismétlésében áll, 9 hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy legfeljebb 3240 euró összegű pénzbüntetéssel sújtható. Ha az elkövető nem tesz eleget a nyilvánosságra hozott információ ellenőrzésére vonatkozó kötelezettségének, nem hivatkozhat arra, hogy jóhiszeműen járt el.

masztott alá bizonyítékokkal. Utalt továbbá arra, hogy a közpénzekkel való visszaélés vádja különösen súlyos állítás a rendvédelmi szervezetek állományába tartozó személyekre nézve, és alkalmas a róluk, de még inkább a testületről kialakított pozitív kép lerombolására (4. pont). A bíróság meglátása szerint a kérelmező tisztában volt azzal, hogy értesülései kizárólag szóbeszédiken alapulnak, ezért nem ellenőrizte azok hitelességét a bejelentés megtétele előtt (47. pont).

Ítéletének indoklásában rámutatott, hogy a tudomására jutott információkat a csendőrség hierarchikus felépítése által meghatározott eljárási rendnek megfelelően előjáróinak, azaz a góisi csendőrőrs parancsnokának vagy a kerületi csendőrparancsnokság vezetőjének kellett volna jelentenie, aminek az elmulasztásával megfosztotta őket az eset kivizsgálásának lehetőségétől (48. pont).³⁵ A kiszabott büntetések kapcsán a kamara rögzítette, hogy azok – a kérelmező súlyos állításaira és az okozott kárra figyelemmel – nem tekinthetők aránytalannak, különösen mert a vonatkozó törvényi rendelkezések alapján sokkal súlyosabb büntetést is kiszabhattak volna (50. pont). Mindezek alapján úgy találta, hogy a kérelmező véleménynyilvánításhoz való jogát – mások jó hírve védelmének érdekében – korlátozó intézkedések alátámasztására felhozott indokok helytállóak és elegendők voltak, így a beavatkozás nyomós társadalmi szükségleten alapult (51. pont). Ennek megfelelően az EJEE vonatkozó rendelkezéseit nem sértették meg.

5. Az eseti döntések elvi jellegű megállapításai

A szólásszabadság és a hon- és rendvédelmi szervezetek rendeltetésszerű működését biztosító követelmények érvényesülése közti egyensúly megteremtése, mint láthattuk, csak esetről esetre haladva, az állomány önkifejezéshez való joga, valamint a demokratikus közélet kialakulásához és fenntartásához fűződő társadalmi érdek, továbbá a katonai életviszonyok sajátosságainak egyidejű figyelembevételével lehetséges. Az ismertetett döntések alapján megállapítható, hogy az ügyek egyedi körülményeinek mérlegelése során – az EJEE vonatkozó rendelkezései mellett – az ítélezési gyakorlatban kimunkált jogelvek is kiemelt jelentőséggel bírnak. A fegyveres testületeknél szolgálatot teljesítő egyének véleménynyilvánításhoz való jogának korlátozhatósága kapcsán a bíróság által megfogalmazott, így a nemzeti hatóságok számára is zsinórmértékül szolgáló iránymutatások az alábbiak szerint összegezhetők:

- Az EJEB hatálya e speciális alanyokra ugyanúgy kiterjed, mint a szerződő államok joghatósága alá tartozó bármely más személyre, azonban annak alkalmazása során az őket terhelő különleges kötelezettségekre és felelősségre is figyelemmel kell lenni.³⁶

³⁵ Az EJEB ezzel egyező álláspontra helyezkedett a Guja kontra Moldova ügyben is (no. 14277/04, 2008. február 12-i ítélet), amikor egy közintézmény működésével összefüggésben kifejtette, hogy a sérelmesnek tartott intézkedéssel kapcsolatos információk csak akkor hozhatók nyilvánosságra, ha a munkavállaló a felettesével vagy más kompetens személlyel vagy szervvel már tudatta ezeket, ám ez nem vezetett eredményre (73. pont). Lásd részletesen ZACCARIA Márton Leó: Szabadság vagy felelősség? Munkavállalói véleménynyilvánítás emberi jogi nézőpontból. In PÁL Lajos (szerk.): *A véleménynyilvánítás szabadsága és korlátai a munkajogviszonyban. A Magyar Munkajogi Társaság 2021. június 23-i vitáülésén elhangzott előadások, hozzászólások*. Budapest, HVG-ORAC, 2021, 156–159.

³⁶ Engel (13. lj.) 54. és 100. pont; Hadjianastassiou (20. lj.) 46. pont.

- A szólásszabadság a hadsereg vagy a rendvédelmi feladatokat ellátó állami szervek rendjének, politikai semlegességének megőrzése és fenntartása érdekében történő korlátozása az EJE alkalmazása szempontjából legitím célnak minősül.³⁷
- A véleménynyilvánítás joga a katonaság, a rendőrség, a csendőrség, a határőrség, a parti őrség, a pénzügyőrség és a büntetés-végrehajtási testület állományát is megilleti, azonban annak gyakorlása az e szervezetek hatékony működésre nézve valós veszélyt jelentő – különösen a fegyelem, a szolgálati rend és a szolgálati tekintély aláásását célzó – megnyilvánulások megakadályozása érdekében korlátozásoknak és szankcióknak vethető alá.³⁸
- A bírálatok, kritikai észrevételek kifejezésre juttatását a demokratikus államok fegyveres egységeinél éppúgy tolerálni kell, mint azon társadalmak keretein belül, amelyeket szolgálnak.³⁹
- A honvédséget és a rendvédelmi szerveket általánosságban véve bíráló kijelentések önmagukban nem szolgáltathatnak elegendő alapot megszorító intézkedések alkalmazásához.⁴⁰
- Az e testületek rendellenes működésével kapcsolatos információkat a kötelékükbe tartozó személyek – a lojalitás és diszkréció fokozott követelményére tekintettel – csak akkor hozhatják nyilvánosságra, ha a probléma orvoslása érdekében az előljáróik irányába megtett intézkedésük nem vezetett eredményre.⁴¹
- Akik bajtársaikra beosztásukból, rendfokozatukból vagy választott tisztségükből adódóan befolyással lehetnek, véleménynyilvánításhoz való joguk gyakorlása során különös figyelmet kötelesek fordítani a fegyelem megtartásának követelményére, még a szakmaiságot, az átláthatóságot és a jogkövetést célzó bírálat lehetővé tételéhez fűződő társadalmi érdek ellenében is.⁴²
- Az állomány magasabb beosztást betöltő vagy rendfokozattal bíró tagjai fokozott felelősséggel tartoznak a minősített adatok megőrzéséért.⁴³

6. Az ítélezési gyakorlat értékelése

Az EJE már a vizsgált jogkérdést felvető első ügyeiben felismerte, hogy a hon- és rendvédelmi testületek állományába tartozó személyek véleménynyilvánításhoz való joga összeütközésbe kerülhet a szabadságjog korlátozásának lehetséges okai között számon tartott társadalmi érdekekkel. Ebből kiindulva a konkrét esetekben felmerülő kollízió feloldásakor – az egyedi körülmények mérlegelésével – abban kell állást foglalnia, melyiket részesíti előnyben: a kifejezés

³⁷ Engel (13. lj.) 98. pont, Rekvényi (5. lj.) 41. pont.

³⁸ Uo. 100. pont, Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs (21. lj.) 36. pont; Grigoriades (23. lj.) 45. pont; Rekvényi (5. lj.) 26. pont; Szima (28. lj.) 25. pont; Jokšas (32. lj.) 70. pont.

³⁹ Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs (21. lj.) 38. pont.

⁴⁰ Grigoriades (23. lj.) 45. pont; Jokšas (32. lj.) 70. pont.

⁴¹ Grigoriades (23. lj.) 46–47. pont; Soares (33. lj.) 39–41. és 48. pont.

⁴² Szima (28. lj.) 32. pont.

⁴³ Hadjianastassiou (20. lj.) 46. pont.

szabadságát, vagy a fegyveres szervezetek hatékony, politikai befolyástól mentes működéséhez fűződő közösségi igényt.

A kérelmek elbírálása során a bírói fórum egyre több szempontot értékelt, ami a kérdéskör árnyaltabb, differenciáltabb megközelítését eredményezte. Általánosságban azonban elmondható, hogy a szólásszabadság korlátozására csak a hadsereg, a rendőrség, a csendőrség, a határőrség, a parti őrség, a pénzügyőrség és a büntetés-végrehajtási szervezet rendeltetés szerinti feladatainak ellátását ténylegesen veszélyeztető megnyilvánulások esetén lát lehetőséget. Mindazonáltal a jogtárgy fenyegetettségének és ezzel együtt a megszorítások szükségességének megítélése kapcsán alkalmazott mérce korántsem tekinthető egységesnek. A kiindulópontot jelentő Engel és társai ügyben az eljáró tanács elegendőnek tartotta az absztrakt veszélyhelyzet meglétét, azonban Gubi cselekményének elbírálása során ennél továbbmenve már csak az engedtlenségre és erőszakra sarkalló kijelentések esetén látta volna igazolhatónak az alapjog korlátozását.

A Szima kérelme alapján indult eljárás ugyanakkor ismét abba az irányba mutat, hogy a kifejezés szabadságát érintő beavatkozások már a hon- és a rendvédelmi testületek rendeltetészerű működését közvetett módon, károsan befolyásoló gondolatok kifejezésre juttatása esetén is jogszerűek lehetnek. Az ítélkezési gyakorlat bizonytalanságából adódóan indokoltnak tűnik megvizsgálni, hogy a fegyveres szervezeteknél szolgálatot teljesítő személyek véleménynyilvánításhoz való jogának korlátozhatósága tárgyában lefolytatott eljárások során valamennyi releváns körülményt figyelembe vettek-e, és az egyes döntések hibáinak elemzése sem mellőzhető.

6.1. A katonai életviszonyok érzelmi alapja és annak védelme

A körülöttünk zajló eseményeket énünk folyamatosan értékeli, aminek eredményeként – ve-
lünk született tulajdonságaink, neveltetésünk, ismereteink és aktuális lelkiállapotunk függvényében – egyes történéseknek jelentőséget tulajdonítunk, míg mások anélkül enyésznek el elménkben, hogy bármiféle hatást gyakorolnának ránk. Az előbbieket jellemzően érzelmeket: szeretetet, örömet, boldogságot, nyugalmat, bátorságot, utálatot, bánatot, szomorúságot, haragot, félelmet stb. váltanak ki belőlünk, azonban kellő intenzitásuk esetén cselekedetekre is ösztönözhetnek.⁴⁴ Bár élményeinkhez – a felsorolásból láthatóan – a lehető legkülönbözőbb módokon viszonyulhatunk, egy jelenség megítélése voltaképpen kétféle lehet: kedvező vagy kedvezőtlen.

E körülmények jogi szempontból is jelentőséggel bírnak, ugyanis tetteinket és ezzel együtt viselkedésünket a fiziológiai és lelki szükségleteinken túl a benyomásaink és az egyes tárgyakkal, személyekkel, csoportokkal, intézményekkel, valamint eszmékkel kapcsolatos viszonyulásunk határozza meg.⁴⁵ Az érzelmek és a képzetek emberi cselekedetekre gyakorolt hatása a katonai életviszonyokhoz hasonló speciális helyzetekben kiváltképp megmutatkozik, ezért vizsgálódásunk során ezek értékelését sem mellőzhetjük. Amint arról a korábbiakban már szó esett, a had-

⁴⁴ Vö. Rita L. ATKINSON et al.: *Pszichológia* (ford. Boross Otilia et al.). Budapest, Osiris, 2005, 417–419.

⁴⁵ Uo., 704–706.

sereg, a rendőrség, a csendőrség, a határőrség, a parti őrség, a pénzügyőrség és a büntetés-végrehajtási szervezet kötelékébe tartozó személyekre sajátos, a munkavállalók alapvető kötelezettségein túlmutató terhek hárulnak, ugyanis szolgálati feladataikat

- magukat az állam és a társadalom érdekeinek alárendelve,
- szigorú fegyelmi és függelmi rend által meghatározott keretek között,
- önfeláldozásig terjedő bátorsággal,
- egyes alapvető jogok, köztük a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozásának elfogadásával,
- befolyástól mentesen,
- egyenruhában és fegyverrel vagy más kényszerítő eszközzel felszerelve teljesítik.

A katonai vagy a rendvédelmi pályát választóknak készen kell állniuk arra, hogy eleget tegyenek ezen elvárásoknak. Erre azonban rendszerint csak azok képesek, akik nem táplálnak magukban antimilitarista érzéseket, így a hivatásos szolgálati jogviszony létesítése és fenntartása – annak önkéntességéből adódóan – a fegyveres testületek iránti pozitív vagy legalább semleges viszonyulást feltételez.⁴⁶ Ez az attitűd képezi a katonai életviszonyok jogilag szabályozott rendjének érzelmi alapját, ami biztosítja a munkaköri kötelezettségek teljesítését és ezzel együtt a hon- és a rendvédelmi szervezetek rendeltetésszerű működését.

Szolgálatteljesítés során az állomány tagjait folyamatosan benyomások érik, amelyek közül a kedvezők erősítik, míg a kedvezőtlenek gyengítik, sőt egy ponton túl meg is szüntethetik a munkavállalói elköteleződést.⁴⁷ A negatív lelki történések a munkavégzésre is károsan hatnak: csökkenthetik a feladatellátás színvonalát, szélsőséges esetben pedig az irányítási és az ellenőrzési jogkört gyakorló személyekkel és az általuk kiadott utasításokkal való szembehelyezkedéshez, azaz engedetlenséghez vezethetnek. E jelenségek a katonák és a rendvédelmi feladatokat ellátó személyek esetében rendkívül súlyos következményekkel járhatnak, ugyanis az állam szuverenitásának, területi épségének és határainak megőrzéséhez, a nemzetbiztonsági érdekek érvényesítéséhez, továbbá a közbiztonság és a közrend fenntartásához fűződő társadalmi érdekek sérelmét eredményezhetik.

Ebből következően a katonai életviszonyokat meghatározó fegyelem, a szolgálati és függelmi rend iránti kedvezőtlen érzelmek felkeltésére törekvés vagy az annak előidézésére alkalmas más tevékenységek különösen veszélyesek a fegyveres szervezetek rendeltetés szerinti feladatainak ellátására nézve, ezért azokat indokolt – legvégső esetben akár a büntetőjog eszközeivel is – megakadályozni.⁴⁸ Mindezek alapján az EJEB leginkább vitatható megállapítása, hogy a hon- és rendvédelmi testületeket, illetve konkrétan a hadsereget mint intézményt általánosságban véve

⁴⁶ Ennek hiányában ilyen jellegű elköteleződés még – a más foglalkoztatási jogviszonyokhoz képest biztosított esetleges előnyökön (például magasabb szintű társadalombiztosítási és egészségügyi ellátás, lakhatási támogatások stb.) alapuló – megegyezéseszerű, feltételes vállalással sem jöhet létre. Vö. CSIRSZKA János: *A személyiség munkatevékenységének pszichológiája*. Budapest, Akadémiai, 1985, 301. A megállapítás a polgári szolgálat lehetővé tételére fegyelemmel a sorkatonai állományra is igaz.

⁴⁷ Az előbbiekre lehet példa az eredményes intézkedések miatti sikerélmény, az előléptetés, az anyagi vagy az erkölcsi elismerés, az utóbbiakra pedig a szolgálat ellátása során keletkezett testi és lelki sérülések, valamint a felszerelés vagy az ellátás esetleges hiányosságai.

⁴⁸ SCHULTHEISZ i. m. (15. lj.) 283.

bíráló kijelentések nem szolgáltatathatnak elegendő alapot az állomány véleménynyilvánításhoz való jogának korlátozására.

Sajnos a vonatkozó, a Grigoriades és a Jokšas által indított eljárásokban meghozott döntésekből nem derül ki egyértelműen, hogy az eljáró tanácsok miként jutottak erre a következtetésre. Azonban a Vereinigung Demokratischer Soldaten Österreichs és Gubi ügy ítéletének 36. pontjában írtakra történő hivatkozás alapján valószínűsíthető, hogy az EJEB a szólásszabadság terjedelmét meghatározó általános szabályokból indult ki, amelyek mindenki számára biztosítják a kritikai észrevételek megtételének lehetőségét. Amennyiben ez megfelel a valóságnak, rögzíthető, hogy a bíróság a felmerült probléma kapcsán nem vizsgálta a fegyveres szervezetek ellen irányuló megnyilvánulások lehetséges következményeit. Mivel a honvédség és a rendvédelmi testületek iránti viszonyulás kedvezőtlen irányú megváltoztatására és ennek eredményeként a hatékony működés veszélyeztetésére az ilyen jellegű szándékos magatartások is alkalmasak, az EJEB e körben kifejtett álláspontja felülvizsgálatot igényel.

6.2. A bírálatok és a kritikai észrevételek megtételének lehetősége

A katonai jogrend érzelmi alapjának védelméhez fűződő érdek érvényesülése látszólag kizár minden olyan megnyilvánulást, amely negatívan érintheti a fegyveres szervezeteket vagy azok működését. A szolgálati jogviszonnyal összefüggő intézkedéseket és mulasztásokat, a munkakörülményeket, a foglalkoztatás feltételeit, valamint a munkáltatói döntések tervezeteit érintően az előjárónál vagy a felettesnél előterjesztett – tárgyilagos és konstruktív – nyilatkozatok esetén ugyanakkor kizárható a hon- és a rendvédelmi testületek feladatellátásának veszélyeztetése.⁴⁹ Erre tekintettel az EJEB-nek a Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs és Gubi ügyben kifejtett azon megállapítása, amely szerint a katonák sem zárhatók el kritikai észrevételek megfogalmazásától, helytálló, azonban kiegészítést igényel, mivel a kijelentéseknek – a szolgálatellátás zavartalansága biztosítása érdekében – konkrét problémák feltárására vagy megoldására kell irányulniuk, és csak a vitatott helyzet rendezésére kompetens személlyel vagy személyekkel közölhetők.⁵⁰

6.3. A valóság bizonyítása

A katonák és a rendvédelmi feladatokat ellátó személyek megnyilvánulásai – azok ténybeli megalapozottságától függetlenül – a fegyelem, a szolgálati és a függelmi rend azonnal bekövetkező sérelmével járhatnak. Azonban a káros következmények elhárítását és ezzel együtt a fegyveres testületek rendeltetésszerű működését nem lehet gyakran elhúzódó jogi eljárások bizonytalan kimenetelű eredményétől függővé tenni, ezért a hadsereg, a rendőrség, a csendőrség, a határőrség, a parti őrség, a pénzügyőrség és a büntetés-végrehajtási szervezet állományába tarto-

⁴⁹ Vö. Grigoriades (23. lj.) 48. pont; Soares (33. lj.) 48. pont.

⁵⁰ Könnyen belátható, hogy az olyan egyoldalú és valóságtartalmukat illetően nehezen ellenőrizhető, a vélt vagy valós hibák orvoslására eszköztelen munkavállalóknak címezett bírálatok, amelyek a Szima-ügy tárgyát képezték, kizárólag indulatok szítására alkalmasak.

zó személyeknek a szolgálattal összefüggő tényállításai kapcsán általában nincs helye a valóság bizonyításának.⁵¹ Ezzel szemben a Szima kérelme alapján indult eljárásban az EJEB úgy foglalt állást, hogy az ítéletben nem konkretizált egyes állítások valóságtartalmának bizonyításának teret kellett volna engedni. Ennek oka szintén abban keresendő, hogy az eljáró tanács nem vette figyelembe a hon- és a rendvédelmi testületek hatékonyságához fűződő társadalmi érdeket, így a bíróság álláspontja e vonatkozásban is helyesbítésre szorul.

6.4. Elégedetlenség vagy engedetlenség?

A Szima ügyében meghozott ítélet legszembetűnőbb hibája egy tárgyi tévedésre vezethető vissza, ugyanis a strasbourgi bíróság – a kérelmezőhöz hasonlóan – helytelenül értelmezte a bujtogatás törvényi tényállását. E bűncselekmény akkor állapítható meg, ha a büntető anyagi jogi értelemben katonának minősülő személy bajtársai között az előjáró, a parancs, a szolgálati rend vagy a fegyelem iránt *elégedetlenséget (discontent)* szít. Ehhez képest az eljáró tanács visszatérően *engedetlenségre (insubordination)* hivatkozott, ami eltérő jogi megítélés alá esik. A bujtogatás azokkal a cselekményekkel szemben kíván védelmet biztosítani, amelyek kimerülnek a védett jogi tárgy *közvetett* veszélyeztetésében, ugyanakkor alkalmasak a fegyveres szervezetek rendeltetésszerű működését biztosító tényezők aláásására, aminek következtében – az előidézett elégedetlenség talaján – könnyebben valósulhatnak meg súlyosabb függelemsértések. Aki az állomány tagjai között engedetlenséget szít, az nem a bujtogatás tette, hanem adott esetben az egyik legsúlyosabb katonai bűncselekmény, a zendülés felbujtója lesz.⁵²

Mindezek alapján felmerülhet a kérdés, hogy a bíróság csak a fegyelmet vagy a szolgálati és függelmi rendet közvetlenül veszélyeztető megnyilvánulások esetén tartja jogszerűnek a véleménynyilvánítás jogának korlátozását, vagy az enyhébb megítélésű bujtogatás elkövetési magatartása is megalapozhatja azt. A döntést a vizsgált megnyilvánulások védett jogi tárgyra gyakorolt hatásának figyelembevételével hozták meg, ezért bizonyosnak mondható, hogy az EJEB *elégedetlenség szítása* esetén is lehetőséget lát a szólásszabadság korlátozására.

6.5. A fegyveres testületek vezetőit érintő megnyilvánulások

A hadsereg, a rendőrség, a csendőrség, a határőrség, a parti őrség, a pénzügyőrség és a büntetés-végrehajtási szervezet kötelékébe tartozó személyek szigorú függelmi rendben teljesítik kötel-

⁵¹ A katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1930. évi II. törvény cikk 69. §-a lehetővé tette a valóság bizonyítását az olyan – az előjáró vagy feljebbvaló iránti köteles tisztelet mellőzésében megnyilvánuló – magatartások esetén, amelyek speciális alany hiányában rágalmazásnak vagy becsületsértésnek minősültek volna. A törvényalkotó azonban a rendelkezés alól több kivételt is megállapított, amelyek közül kiemelést érdemel, hogy nem volt helye valóság bizonyításának, ha az eljárás alapjául szolgáló megnyilvánulás katonai szolgálati érdeket veszélyeztetett.

⁵² A Btk. 442. § (1) bekezdése értelmében a zendülés büntetett az a büntető anyagi jogi értelemben katonának minősülő személy követi el, aki a szolgálati rend és fegyelem ellen irányuló olyan csoportos, nyílt ellenszegülésben vesz részt, amely a szolgálati feladatok teljesítését jelentősen zavarja. Megjegyzést érdemel, hogy a zendülés előkészülete is súlyosabb jogkövetkezmenyt von maga után, mint a bujtogatás alapesete.

meiket, aminek alapja a szolgálati felsőbbség által kiadott utasítások végrehajtása. Azonban a parancsadásra jogosult akaratának csak az tudja magát alávetni, aki elfogadja és tiszteli előljáróját, ezért a szolgálati tekintély megőrzésének a katonai jogban különös jelentősége van. Ebből következően az alárendeltek tekintélyértő magatartásait még az az általánosan elfogadott jogelv sem legitimálhatja, hogy a közhatalom letéteményeseivel, köztük a hon- és a rendvédelmi testületek vezetőivel kapcsolatos véleménynyilvánítás köre tágabb, mint más személyeknél.

A Szima-ügyben meghozott ítéletben ezzel ellentétes állásponttal találkozhatunk, ugyanis az országos rendőrfőkapitány becsületét sértő kijelentéseket az EJEB megengedhetőnek tartotta, arra hivatkozva, hogy azok értékítéletnek minősülnek, ezért magas szintű védelmet élveznek.⁵³ Az ítéleti tényállás alapján ugyanakkor megállapítható, hogy a megnyilvánulások az előljáró iránti kedvezőtlen érzelmek felkeltésére irányultak, ami a döntés lényege szerint a bujtogató elkövetési magatartásaként alapul szolgálhat a véleménynyilvánítás korlátozására. A bíróság határozatában rögzítette azt is, hogy a ténybeli alapokat nélkülöző, túlzó vélemények túlmutatnak a kifejezés szabadságának határain, az országos rendőrfőkapitányt negatív színben feltüntető kijelentések kapcsán mégsem tulajdonított jelentőséget annak, hogy Szima semmivel sem támasztotta alá állításait. Mindezekre figyelemmel a határozat vonatkozó részének megalapozottsága iránt erős kételyek támadhatnak.

7. Összegzés

Az EJEE 10. cikk 1. bekezdése kimondja, hogy mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez szubjektív oldalról annyit jelent, hogy véleményét, állásfoglalását, kritikáját, érzéseit, gondolatait és az általa ismert adatokat bárki szabadon kifejezésre juttathatja, míg objektív oldalról az állam kötelességét írja elő annak vonatkozásában, hogy biztosítsa a demokratikus közvélemény mint alapvető politikai intézmény kialakulásának és működésének feltételeit. A véleménynyilvánításhoz való jog tehát egyfelől egyéni szabadságjog, másfelől a demokratikus államok működéséhez elengedhetetlenül szükséges politikai alapjog, szinte minden más alapvető jog érvényesíthetőségének mellőzhetetlen eszköze. Kitüntetett szerepe ugyan nem jelenti a kifejezés szabadságának abszolút voltát, mindenképpen azzal jár, hogy ezen alapjognak csak igen kevés esetben kell engednie. Erre a gyakorlatban általában akkor szokott sor kerülni, ha a korlátozás alapjául szolgáló érdeksérelem különösen súlyos.

A demokratikus jogrendszerek a szólásszabadsággal szembeállítható érdekek négy csoportját szokták megkülönböztetni:

- az állam érdekei, azaz az alkotmányos rend védelme, az állam külső és belső biztonsága, a közjogi tiszttségviselők és az állami szimbólumok védelme – az ezekkel kapcsolatos megnyilvánulások jelentik a véleménynyilvánítás politikai dimenzióját, ami a demokratikus közvélemény kialakulásának és működésének nélkülözhetetlen feltétele;
- a társadalom egészének érdekei, így a köznyugalom, a közegészség és a közérkölc védelme;

⁵³ Szima (28. lj.) 32. pont.

- egyes társadalmi csoportok érdekeinek védelme a faji, vallási vagy nemi alapú diszkriminációt jelentő megnyilvánulások ellen, amelyek egyik végletes megnyilvánulása a gyűlöletbeszéd;
- az egyéni becsület, ami a méltóság és a magánszféra védelmét jelenti.

A felosztásnak megfelelően a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozhatóságának terjedelme is különbözik – legkisebb mértékben az állam érdekében, legszélesebb körben pedig a magánszféra védelmében korlátozható.

Az állam érdekein belül el kell különítenünk egy olyan speciális kört, amelyet a korlátozás lehetséges okai és céljai között az EJEE 10. cikk 2. bekezdése is számba vesz. Az ország függetlenségének, területi épségének, határainak, valamint törvényes rendjének védelme, a közbiztonság és a közrend fenntartása, vagy – részben ezek által – az emberek sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak védelme az állam kötelessége, amit a hon- és a rendvédelmi szervezetek fenntartásával és működésével biztosít. Ezek hatékonyságáról azonban kizárólag akkor beszélhetünk, ha egységes irányítás alapján működnek, soraikban pedig fegyelem és szigorú szolgálati és függelmi rend uralkodik, ami együtt jár a hon- és a rendvédelmi testületek kötelékébe tartozó személyek egyes alapjogainak – köztük a szólás szabadságának – részleges, ám aránytalan érdeksérelmet nem eredményező korlátozásával.

Az EJEB több alkalommal is vizsgálta a katonák és a rendvédelmi feladatokat ellátó személyek véleménynyilvánításhoz való jogának határait, aminek eredményeként több elvi jelentőségű megállapítást tett. Ezek közül a legfontosabb, hogy a kifejezés szabadságának joga a katonaság, a rendőrség, a csendőrség, a határőrség, a parti őrség, a pénzügyőrség és a büntetés-végrehajtási testület állományát is megilleti, azonban annak gyakorlása az e szervezetek hatékony működésre nézve valós veszélyt jelentő – különösen a fegyelem, a szolgálati rend és a szolgálati tekintély aláadását célzó – megnyilvánulások megakadályozása érdekében korlátozásoknak és szankcióknak vethető alá. Az engedetlenségre vagy erőszakra sarkalló megnyilvánulásokat és ezek állományon belüli terjesztését a bíróság minden körülmények között szankcionálhatónak tartja, ugyanakkor a fegyveres szervezetek rendeltetés szerinti feladatainak ellátására közvetlen veszélyt jelentő magatartások megítélése már nem ennyire egységes.

A strasbourgi bíróság több döntésében kifejtette azt is, hogy az EJEE alkalmazása során figyelemmel kell lenni a katonai életviszonyok sajátosságaira, azonban e követelménynek maga sem mindig tett eleget, így például a hon- és a rendvédelmi testületeket általánosságban véve bíráló kijelentések, a valóság bizonyítása és a szervezetek vezetőit érintő megnyilvánulások kapcsán kizárólag a szólásszabadság terjedelmét meghatározó általános szabályokat alkalmazta.

Összességként elmondható, hogy az EJEB több fontos megállapítást tett a katonák, a rendőrök, a csendőrök, a határőrök, a parti őrök, a pénzügyőrség és a büntetés-végrehajtási testület állományába tartozó személyek véleménynyilvánításhoz való jogának korlátozhatósága tárgyában, de az ítélezési gyakorlat következetlenségei nyitott kérdéseket is hagytak. Ezek megválaszolása a jövőben mindenképpen indokolt és szükséges a hon- és a rendvédelem biztosítása kapcsán fennálló állami kötelezettség maradéktalan és hatékony ellátása érdekében. Mindennek különös nyomatékot ad, hogy a migráció erősödése, valamint az egyre súlyosodó és szaporodó fegyveres konfliktusok hatására a hadsereg és a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek állományának szerepe és az általuk végzett munka jelentősége mindinkább felértékelődik.

Irodalomjegyzék

- ATKINSON, Rita L. et al.: *Pszichológia* (ford. Boross Ottilia et al.). Budapest, Osiris, 2005.
- BYCHAWSKA-SINIARSKA, Dominika: *Protecting the Right to Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights*. Strasbourg, Council of Europe, 2017.
- CSIRSZKA János: *A személyiség munkatevékenységének pszichológiája*. Budapest, Akadémiai, 1985.
- KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai – magyar angol, amerikai és európai összehasonlításban*. Budapest, Századvég, 2009.
- MOLTKE, Helmuth: *Essays, Speeches, and Memoirs of Field-Marshal Count Helmuth von Moltke*. New York, Harper & Brothers, 1893.
- SCHULTHEISZ Emil: A katonai büntetőtörvény (1930. évi II. törvénycikk) magyarázata. In FEJES Erik (szerk.): *Schultheisz Emil katonai büntetőjogi értekezései*. Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018.
- ZACCARIA Márton Leó: Szabadság vagy felelősség? Munkavállalói véleménynyilvánítás emberi jogi nézőpontból. In PÁL Lajos (szerk.): *A véleménynyilvánítás szabadsága és korlátai a munkajogviszonyban. A Magyar Munkajogi Társaság 2021. június 23-i vitaülésén elhangzott előadások, hozzászólások*. Budapest, HVG-ORAC, 2021, 147–161.

A BRÜSSZEL IIB RENDELET KOMMENTÁRJA

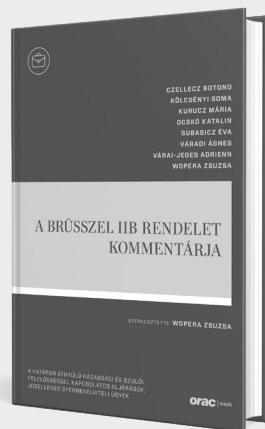
A határon átnyúló házassági és szülői felelősséggel kapcsolatos eljárások, jogellenes gyermekelviteli ügyek

SZERZŐK: Czellecz Botond, Kölcsényi Soma, Kurucz Mária, Ocskó Katalin, Subasicz Éva, Váradi Ágnes, Várai-Jeges Adrienn, Wopera Zsuzsa

SZERKESZTŐ: Wopera Zsuzsa

ÁRA: 14 000 Ft

A kommentár szerzői olyan gyakorlati és elméleti szakemberek, akik a határon átnyúló családjogi ügyek kihívásaival ügyvédként, bíróként, a központi hatóságként eljáró IM szakértőiként naponta szembesülnek, vagy régóta kutatják ezt a területet.

orac.hu → Családjog